

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

ÚSTAV SPECIÁLNĚPEDAGOGICKÝCH STUDIÍ

Diplomová práce

Bc. Kateřina Nina Červinková

**AKTIVNÍ VYUŽITÍ VOLNÉHO ČASU JEDINCŮ PO NÁVRATU
DO SPOLEČNOSTI Z VÝKONU TRESTU**

Olomouc 2018

Vedoucí práce: Mgr. Petra Jurkovičová, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci s názvem, „*Aktivní využití volného času jedinců po návratu do společnosti z výkonu trestu*“ zpracovala samostatně a uvádím v ní veškeré prameny, které jsem použila.

Dále prohlašuji, že tištěná verze diplomové práce je shodná s verzí na přiloženém CD.

V Olomouci dne 10. dubna 2018

Podpis:.....

Ráda bych na tomto místě poděkovala Mgr. Petře Jurkovičové, Ph. D. za odborné vedení diplomové práce, podnětné a cenné rady, trpělivost a především lidský přístup a podporu.

Dále můj dík patří pracovníkům Společnosti podané ruce o.p.s, a to především vedoucímu NZDM v Olomouci a pracovníkům programu Práce s klienty v konfliktu se zákonem, jmenovitě pak Mgr. Anastázií Bohanesové za odborné konzultace a profesionální přístup, Mgr. Martině Sukové a Bc. Vendule Zapletalové, Dis., za zprostředkování kontaktu s respondenty a taktéž děkuji i ochotným respondentům.

V neposlední řadě bych chtěla poděkovat mému příteli, rodině a všem těm, kteří při mně stáli a bez jejichž podpory by tato práce nevznikla. Jmenovitě chci tímto nejvíce poděkovat Vojtovi, Klárce, Vinkymu, Kátě, Mačet, Léně a Michalovi.

OBSAH

ÚVOD	6
HLAVNÍ CÍL PRŮZKUMU A CÍL PRÁCE.....	8
Cíl práce	8
Cíl průzkumu	8
TEORETICKÝ RÁMEC	9
1. Volný čas.....	9
1.1. Vymezení pojmu volný čas.....	9
1.2. Historický vývoj	12
1.3. Funkce volného času.....	14
1.4. Faktory ovlivňující volný čas.....	16
2. Penitenciární péče.....	17
2.1. Aktivity ve vězení	17
2.2. Pracovníci zajišťující reedukaci odsouzených.....	18
2.2.1. Programy zacházení	20
3. Postpenitenciární péče.....	22
3.1. Vymezení pojmu postpenitenciární péče	22
3.2. Resocializace	23
3.3. Probační a mediační služba	24
3. 4. Probační programy Ministerstva spravedlnosti	26
3. 4. 1. Probační a resocializační program, Olomouc	26
3.4.2. Probační program Most pro dospělé	41

3.4.3. Šance po propuštění	43
4. Recidiva, následek nekvalitního trávení volného času	45
4.1. Obecné vymezení pojmu recidiva.....	45
4.2. Nízkoprahového zařízení pro děti a mládež v Olomouci.....	46
4.2.1. Preventivní opatření zaměstnanců NZDM v Olomouci proti kriminalitě uživatelů této služby	47
EMPIRICKÝ RÁMEC	49
5. Cíl práce a předpoklady práce	49
6. Metodický rámec	50
6.1 Zkoumaný soubor	50
6.2. Metoda sběru dat.....	50
6.2.1. Dotazník vlastní konstrukce	51
6. 3. Distribuce a návratnost dotazníků.....	51
7. Výsledky a interpretace získaných dat	52
DISKUZE A DOPORUČENÍ PRO PRAXI.....	59
ZÁVĚR	63
LITERATURA	65
SEZNAM PŘÍLOH	69

ÚVOD

Čím dál častěji se setkáváme s články o volném čase, s návody v časopisech, jak volný čas nejlépe trávit a také s otázkami známých, jak volný čas trávíme a co je našim koníčkem. Různí lidé preferují různé aktivity, například chodit jednou týdně na badminton, učit se ohňové show, chodit na ryby či jezdit na motorce. Pro většinu lidí je téma volného času všední, někteří mají mnoho koníčků, i každý den jeden, a jiní mají například své zájmy sezónní. Někteří se na koníčky vymlouvají a přitom se zabývají jinými věcmi. Někteří by si bez svých koníčků nedokázali představit život a jiní si stanoví jako koníček posilování a to hlavně proto, že chtějí ubrat na váze. Trávení volného času ve skupině lidí je efektivní, zábavné a je to velká část společenského života lidí.

Tato diplomová práce se věnuje otázce volného času u lidí, kteří mají konflikt se zákonem a momentálně se nacházejí ve výkonu trestu odnětí svobody v Olomoucké věznici. Cílem práce je objasnit, zda je pro ně volný čas důležitý a zda i vědí, jak jej chtějí trávit a zda může volný čas souviset s recidivou. V praktické části se autorka této práce opírá o svou praxi s osobami propuštěnými z VTOS, jelikož je zaměstnancem Probačního a resocializačního programu, jehož klientelou jsou podmíněčně propuštění lidé. Náplní její práce s nimi je i téma volný čas, a dotazníkové šetření je tedy zacíleno na tematiku volného času, se záměrem aplikovat dílčí výsledky této práce do vytvoření aktivit pro propuštěné osoby, které budou využívat Probační a resocializační program.

V rámci mapování volnočasových aktivit a jejich možných vlivů na kriminalitu případně i na recidivu. Autorka oslovila pracovníky Nízkoprahového zařízení pro děti a mládež v Olomouci s cílem zjistit, jakými metodami a prostředky se v této oblasti věnují dětem a dospívajícím využívajícím jejich službu. Informace byly využity jako praktické zkušenosti odborné veřejnosti v kapitole *Recidiva, následek nekvalitního trávení volného času* v teoretickém rámci této diplomové práce.

Diplomová práce se skládá ze dvou částí. Teoretická část se zabývá vymezením volného času, penitenciární a postpenitenciární péčí s bližším uvedením programu *Práce s klienty v konfliktu se zákonem – Probační a resocializační program*. Na Probační a resocializační program, který získal akreditaci Ministerstva spravedlnosti a je realizován od roku 2017, se autorka této diplomové práce zaměřuje, jelikož má tento program mnohé nástroje, jak s tématem volného času pracovat komplexně a v návaznosti na další zásadní témata při propuštění odsouzeného z výkonu trestu odnětí svobody. Dalším tématem teoretické části je

recidiva ve vztahu k volnočasovým aktivitám a také vyjádření pracovníků Nízkoprahového zařízení a kontaktního centra, obojí v Olomouci, na toto téma. V praktické části je popsána metodika průzkumu, způsob zpracování dat a výsledky, které byly vyhodnoceny.

Respondenty byly osoby odsouzené ve výkonu trestu odnětí svobody ve Vazební věznici Olomouc, kde se na tomto typu oddělení vyskytují pouze muži. Se získáváním dat, informacemi o programu Práce s klienty v konfliktu se zákonem a také Probačním a resocializačním program a také praktickými zkušenostmi v oboru, byli autorce nápomocni pracovníci těchto programů. Jako odborná veřejnost byli osloveni pracovníci nízkoprahového zařízení pro děti a mládež v Olomouci, kteří přispěli praktickými zkušenostmi v kapitole *Recidiva, následek nekvalitního trávení volného času*.

HLAVNÍ CÍL PRŮZKUMU A CÍL PRÁCE

Cíl práce

Hlavním cílem této diplomové práce je na základě vyhodnocení empirického rámce zmapování volnočasových aktivit, které by mohl poskytnout Probační a resocializační program v rámci postpenitenciární péče osobám propuštěným z výkonu trestu odnětí svobody.

Cíl průzkumu

Hlavním cílem průzkumu je zjistit u osob ve výkonu trestu odnětí svobody ve Vazební věznici Olomouc, jakým způsobem by chtěly po propuštění trávit svůj volný čas a zda by uvítaly volnočasovou aktivitu sociální služby Podané ruce o.p.s. Na základě zjištěných informací formou dotazníkového šetření autorka diplomové práce výsledky průzkumu porovná s poznatky z praxe odborné veřejnosti.

Současně práce zjišťuje, zda podle odsouzených jedinců volný čas souvisí s mírou recidivy u lidí opouštějících vězení.

TEORETICKÝ RÁMEC

1. Volný čas

První kapitola se obecně zabývá tématem volného času. Ve třetí části této kapitoly se mnoho autorů zmiňuje o funkcích volného času a ať jsou tyto funkce různě nazvány a pospány, v každé klasifikaci se objevuje společný prvek, kterým je dobrovolnost. Dobrovolné vykonávání určité činnosti pro potěšení a osobní pohodu, provozuje většina lidí, a to nejrozličnějším způsobem. Osoby, které vykonávají trest odnětí svobody, veškerý čas dne tráví nedobrovolně a v prostředí, ve kterém si být nepřejí. Tato kapitola popisuje důležitost volnočasových aktivit

1.1. Vymezení pojmu volný čas

Definice volného času se vyvíjela postupem času a také změnami ve společnosti a tento pojem byl popsán již mnoha autory, kteří nabízejí několik pohledů.

Dle Pávkové (2002) můžeme volný čas vnímat jako dobu opačnou od práce a povinností, při které se jedinci reprodukuje síly a také doba/činnost, kterou si sám dobrovolně vybere, dělá ji dobrovolně a rád a přináší uvolnění, klid a pocit uspokojení.

Velmi podobně definuje volný čas také Průcha (2003) a to, jako dobu či čas, který nastává po splnění povinností, práce, starostí o rodinu a také fyzických potřeb, kam řadíme také spánek. Po odečtení těchto povinností zbývá čas, se kterým si může člověk nakládat dle svého uvážení a kam se řadí aktivity, které jsou jeho zájmem.

Také Hofbauer (2004) vymezuje pojem volný čas, a to celistvěji, jako jednání člověka, který podstupuje dobrovolně a na základě svobodného rozhodnutí určitou činnost, od níž něco očekává. Věnování se takové činnosti přináší uspokojení, radost a příjemné prožitky. Hlavními funkcemi volného času dále autor popisuje odpočinek, klid, rozvoj osobnost a také zábavu.

Na problematiku aktivního trávení volného času můžeme dle Pávkové (2002) nahlížet z různých hledisek:

- ❖ ekonomického – zda je společnost ochotna investovat do institucí pro volný čas, jestli se jim tato investice vyplatí a jaká bude její finanční návratnost
- ❖ sociologického a sociálně psychologického – zde se sleduje, zda a jakým způsobem se formují mezilidské vztahy při volnočasových aktivitách
- ❖ politického
- ❖ zdravotně – hygienického – to sleduje, jak se vyvíjí tělesný i duševní vývoj jedince
- ❖ pedagogického a psychologického – zkoumá, zda jsou uspokojovány potřeby jedince, jeho seberealizace, sociální kontakty a také, jaká je podpora aktivit u mladé generace

Pro rozvoj osobnosti jedince je kvalitní trávení volného času velmi důležitý a podstatný ukazatel smyslu života a dále je také významným faktorem pro nastavování životních hodnot. S tím souvisí různé okolnosti a příležitosti v životě, jako je například napodobování osob blízkých, či populárních.

Volnočasové aktivity probíhají v době, kdy se chce jedinec věnovat sám sobě a mít svůj prostor. Může díky těmto aktivitám získat nezapomenutelné zážitky. Ve volném čase také dochází k seberealizaci a získání nových zkušeností, přičemž u každého jedince nabývá různý význam volného času a mění se s věkem. Obecně volnočasové aktivity podle Šeráka (2009) přinášejí svobodu, nezávislost a volnost.

Jůva (2001) popisuje volný čas u dospělých a poukazuje na andragogiku (pedagogiku dospělých) jako na významnou oblast pedagogiky. Ta řeší jak výchovu dospělých ve volném čase, tak na pracovištích a v institucích, například další vzdělávání, či kulturně výchovné zařízení. V posledních letech se andragogika jako oblast pedagogiky stala velmi důležitou součástí práce s dospělými, kde je kladen důraz na celoživotní výchovu, na nezbytně nutné zvyšování kvalifikací a celkově důraz na péči o všechny generace občanů.

Na důležitost aktivního trávení volného času také poukazuje Čačka (1996), který jako zásadní na provozování různých aktivit hodnotí nenucenost. Lidé se jim věnují právě proto, že přinášejí výrazné citové uspokojení založené na provozování této činnosti nebo jejím výsledku a kdykoli je možné přestat, nebo znovu začít, k činnosti/aktivitě se vrátit a pokračovat. Koníček, jak Otto Čačka (1996) popisuje, přináší regeneraci, napomáhá lidem k duševní rovnováze a také jim dává důležitý pocit toho, že jsou svým pánem ve svém životě. Také popisuje trávení volného času jako zdroj síly proti životním nesnázím.

Podle Vážanského (1992) je volný čas součástí a důsledkem průmyslově společenského systému, moderní civilizace a organizace člověka. Netvoří tedy svět sám pro sebe, naopak podporuje propojení s příčinami určujících faktorů.

Vážanský a Smékal (1995, s. 26) prezentují myšlenku R. J. Havighursta, který předpokládal, že; „*Volný čas by měl podporovat účast na sociálním životě, umožňovat kreativní rozvoj osobnosti, zajišťovat zajímavé prožitky, pomáhat při vytváření pravidelných návyků a zkvalitňovat provádění běžných životních činností, také by měl napomáhat k rozvoji sebeúcty a současně k respektování ostatních jedinců.*“

Rozlišujeme různé aspekty, které by měl zahrnovat kvalitně prožitý čas. Dle Čecha (2002) má zásadní vliv při vytváření hodnotového systému člověka. Měl by být v rovnováze vzhledem k času stráveném v zaměstnání, či ve škole. Podílí se na všestranném rozvoji jedince (sebe regulační mechanismy, vůle). Ovlivňuje jeho sociální vztahy, komunikaci, sociální interakci. Má také nezanedbatelný vliv na tělesný vývoj a zdraví jedince, přímo tedy může podporovat zdravý životní styl. V neposlední řadě figuruje jako efektivní prevence sociálně patologických jevů.

Volný čas tvoří v životě člověka zásadní roli a je hodnotou sám o sobě. Dle Spousty (1994) se dokonce jedná o neomezenou možnost člověka, jak se vrátit k sobě samému, o možnost plně a autenticky prožívat svůj život, zamýšlet se nad hodnotami a bojovat za ně.

Zajímavostí je, že se nyní masivně rozvíjí možnost trávení volného času spontánními aktivitami. Podle Pávkové (2014) to můžeme sledovat díky klesající poptávce po různých organizovaných aktivitách. Vliv na to může mít určitá přeorganizovanost v nabídce volného času. Lze tedy sledovat rozšiřování nabídky spontánních činností i v různých centrech a volnočasových zařízeních.

Kratochvílová (2001, s. 17) tvrdí: „*Volný čas chápeme jako časový úsek (v průběhu dne, týdne, měsíce či roku) osvobozený od povinností (vyplývajících ze sociálních rolí každého člověka), určený na regeneraci fyzických a psychických sil prostřednictvím odpočinku, rekreace, zábavy, společenských kontaktů, aktivit, přitažlivých činností i nečinnosti, na seberealizaci člověka podle vlastních představ o jeho prožívání – v aktivitě, činnosti či nečinnosti.*“

Spousta (1994, s. 7) volný čas popisuje až poeticky: „*Volný čas je nejpříjemněji prožitá svoboda; má její omamnou vůni a prostor k rozletu, ale i nutnost volby a z ní plynoucí odpovědnost.*“

1.2. Historický vývoj

Volný čas je součástí lidského života od nepaměti, teprve dnešní doba mu však přinesla zvýšenou pozornost či dokonce popularitu. Spousta (1994) uvádí, že se jeskynní člověk zabýval obstaráváním potravy a snahou o přežití.

Pozdější pospolné společnosti se snažily volný čas, který tehdy povětšinou připadal na dobu zimního odpočinku, kdy člověk nemohl pracovat venku kvůli nepřízní počasí, vyplnit zaslouženou relaxací po celoroční tvrdé práci. Často tento čas lidé naplnil různými náboženskými aktivitami rituálního charakteru.

Výrazně vymezovat se volný čas začal v době antiky. Zajímavostí je, že řecky se řekne schola, což znamenalo odpočinek určený k duševní činnosti. Postupem času se však ze stejného základu ujal spíše pojem škola, který dnes už představu o duševním odpočinku zrovna nenaplnňuje.

Ve starověkem Řecku volný čas znamenal prostor, kdy byli lidé osvobozeni od práce a mohli rozvíjet kulturní složku svého života. Toto privilegium však patřilo jen svobodným občanům, tzn. že se netýkalo žen, dětí a pochopitelně ani otroků. Obdobně byl volný čas dle Spousty (1994) využíván také v době středověké, renesanční i v moderní. Dále autor uvádí, že trávení volného času bylo zpravidla ovlivněno časovými a finančními možnostmi jedince. Pracující vrstvy měly tedy mnohem méně času na zábavu a odpočinek.

Dnešní podobě vděčí volný čas především industrializaci v 19. století, kdy došlo k rapidnímu zkrácení lidské pracovní doby a lidé tak měli najednou více času dělat to, co je baví a naplňuje. I přes negativistické prognózy nedošlo k masivnímu vzrůstu alkoholu a gamblerství, nýbrž k zakládání různých kulturních, sportovních a vzdělávacích spolků a institucí zasluhujících se o rozvoj člověka.

Zlom nastal dle autora po 2. světové válce, kdy přeživší pozůstalí začali toužit i po regeneraci a relaxaci, po celkovém obnovení fyzických a psychických sil. V 60. letech je patrná vzrůstající tendence ke konzumnímu způsobu života. A podle toho také vypadal způsob trávení volného času. Lidé se začali bavit utrácením peněz za mnohdy nepotřebné a neužitečné věci, které je nenaplnovaly radostí ze své existence, leč měly poukazovat prvoplánově na ekonomický status jedince. Tato povrchní zábava začala ustupovat s příchodem 80. let, kdy přišlo uvědomění, že volný čas by se měl trávit naplňujícím způsobem, intenzivně, opravdově, smyslně.

V České republice došlo ke změně po státním převratu, v 90. letech lidé začali upouštět od zajetých kulturních a sportovních činností hromadně organizovaných státem a začali se zabavovat individuálně. Mnohdy se však vrhali do činností vyprovokováni promyšlenou reklamou a silným vlivem masmédií

1.3. Funkce volného času

Mnoho autorů se zabývalo základními funkcemi volného času a zkoumalo přínos vykonáváním libovolných volnočasových aktivit k rozvoji osobnosti jedince. Již v roce 1987 komplexně vymezil funkce a možnosti volného času německý pedagog Horst W. Opaschowski, který se tímto tématem zabýval. Velkou podobnost s jeho vymezením můžeme zaznamenat u popisu základních funkcí volného času panem Hofbauerem (2004), který popisuje funkce následovně:

- ❖ rekreace (zotavení a uvolnění)
- ❖ kompenzace (odstraňování zklamání a frustrací)
- ❖ výchova a další vzdělávání (učení o svobodě a ve svobodě, sociální učení)
- ❖ kontemplace (hledání smyslu života a jeho duševní výstavba)
- ❖ komunikace (sociální kontakty a partnerství)
- ❖ participace (podílení se, účast na vývoji společnosti)
- ❖ integrace (stabilizaci života rodiny a vrůstání do společenských organismů)
- ❖ enkulturace (kulturní rozvoj sebe samých, tvořivé vyjádření prostřednictvím umění, sportu, technických a dalších činností)

Velmi podobné kategorie popsal také Vážanský (1995), který se také věnoval funkcím volného času podrobněji.

- ❖ rekreace (shromažďování sil, psychické uvolnění, osvěžení)
- ❖ kompenzace (rozptýlení, vyrovnání nedostatků, vědomé se zřeknutí pravidel, norem, bezstarostnost)
- ❖ edukace (poznání, vzdělávání, touha po zážitcích)
- ❖ kontemplace (potřeba klidu, rozjímání, čas pro sebe sama)
- ❖ komunikace (potřeba sdělení, kontaktu, vyhledávání sociálních vztahů, empatie, láska)
- ❖ integrace (potřeba společenských vztahů, emocionální jistoty, pocit sounáležitosti)
- ❖ akulturace (kreativní rozvoj, nezávislý růst schopností, tvůrčí uplatnění, fantazie, spontaneita)

- ❖ participace (potřeba angažovanosti, vlastní iniciativa, spolurozhodování, kooperace, spoluodpovědnost)

Výrazně jiné kategorie než předešlí autoři vypracoval Hofbauer (2004), který funkce volného času dělí je na tři základní, které se již objevují v jeho definici volného času a to jsou funkce plnící potřeby:

- ❖ odpočinek (regenerace pracovní síly)
- ❖ zábava (regenerace duševních sil)
- ❖ rozvoj osobnosti (spoluúčast na vytváření kultury).

Můžeme se také setkat s názorem některých humanistů, že k harmonické celistvé podobě osobnosti patří také seberealizace. Nejedná se pouze o rozvoj schopností a dovedností, o touhu po splnění snů, nýbrž i o rozvoj „vnitřního já“, tedy o naplnění hluboce zakořeněné touhy být. Lze předpokládat, že při vhodném využití vlastností může člověk dosáhnout harmonického zdravého života. Seberealizace souvisí úzce s vytvářením vlastní identity. Dotýká se všech oblastí, vztahů, trávení volného času, volby povolání, víry,...je však důležité brát v potaz, že realizace nezávisí jen na svobodné vůli a volbě jedince, ale je determinována sociálními, biologickými a v neposlední řadě také ekonomickými faktory.

Na seberealizaci jsou zaměřeny různé zájmové činnosti. Důležité jsou i charitativní projekty a sociální programy, ve kterých mohou lidé najít naplnění a smysl bytí. Podle H. W. Opaschowského je důležité, aby byl jedinec schopen naplnit potenciál svého volného času, aby byl schopen vyvážit dobu strávenou prací a dobou věnovanou volnému času. Přitom je podstatné umět uvážlivě nakládat se svým časem, vyváženě jej rozložit na nezbytnou dobu pracovní a na dobu volnočasovou, která by neměla sloužit jen k rekreaci a zábavě, ale také k všestranné longitudinální celkově rozvíjející činnosti. (Kaplánek, 2017)

1.4. Faktory ovlivňující volný čas

Pávková a kol. (1999) nabízí, jak rozlišit vnitřní a vnější faktory, které mají vliv na zájmové činnosti člověka. Mezi vnitřní faktory řadíme faktory psychologické (typ nervové soustavy, temperament, rozumové schopnosti) a faktory biologické (zdravotní stav, fyzická kondice).

Mezi vnějšími faktory zaujímá podstatné místo sociální prostředí a jeho vliv na jedince, jedná se tedy i o lidi a věci, které ho obklopují, zahrnujeme sem rodinu, školu, zaměstnání, volnočasová zařízení, vrstevnické skupiny. Zásadní vliv má rodina, rodiče slouží jako vzor a vzorce, které si jedinec z rodiny odnáší, jsou jen obtížně měnitelné.

Jedinci z dysfunkčních rodin, nestabilního sociálně slabšího prostředí, jsou více ohrožení vznikem nežádoucího chování.

Ve škole dochází k upevňování, nebo naopak narušování, vzorců převzatých z rodiny. Úloha volnočasových aktivit spočívá v zajímavé nabídce aktivit, která osloví jedince a umožní jim rozvoj jejich nadání. Zároveň umožňuje vytváření sociálních kontaktů a mimořádný pocit dobrovolnosti, což je oproti povinné školní docházce, či každodennímu docházení do zaměstnání, vítaná úleva.

Veledůležitým faktorem je pak vrstevnická skupina, jejímž členem se jedinec stává. Tyto skupiny vznikají zpravidla spontánně a jejich členy spojuje nějaký společný zájem. Členství v takovém společenství pak zásadně ovlivňuje způsob trávení volného času. Riziko spočívá ve spojení s negativními jevy, kdy jedince spojuje záliba v pití alkoholu, užívání návykových látek. V opačném případě však přispívá k harmonickému vývoji jedince a slouží mimo jiné právě jako prevence před rizikovým chováním.

Nezanedbatelný vliv mají zvláště v dnešní době hromadné sdělovací prostředky. Prostřednictvím reklam, zaručených pravd, zpráv z celého světa a cílených informací o čemkoliv, získávají média nad lidmi moc. V prostředí strachu a chuti po pozlátku lidé neváhají investovat do zpravidla nepotřebných věcí a mnohdy se stávají závislými na virtuálním světě vytvořeném neidentifikovatelnými vizionáři. O negativním vlivu lze polemizovat, často jde cítit, mnoho lidí už si však na tento životní styl zvyklo a jeho dopad na společnost a člověka jako osobnost ukáže až čas.

Významným činitelem podílejícím se na způsobu trávení volného času je rovněž místo, kde se jedinec nachází. Místo bydliště ovlivňuje výběr aktivit a možnosti jedince. Jinak o svém volném čase bude smýšlet člověk obývající tiché místo na samotě...jinak člověk žijící v tepajícím centru velkoměsta.

2. Penitenciární péče

Osoby, které vykonávají trest odnětí svobody, veškerý čas dne tráví nedobrovolně a v prostředí, ve kterém si být nepřejí. Věznice se řídí striktními pravidly a lidé vykonávající trest odnětí svobody se musí řídit jak pravidly, tak jejich denním režimem. První kapitola této práce potvrdila důležitost volnočasových aktivit a péče o osoby vykonávající trest odnětí svobody, tzv. penitenciární péče, se mimo jiné zabývá trávením volného času osob ve výkonu trestu odnětí svobody. Třetí kapitola se orientuje na aktivity ve vězení včetně programů zacházení a dále pak na pracovníky věznice, kteří tyto aktivity zajišťují.

2.1. Aktivity ve vězení

Gojová (2009), jež se věnuje výzkumu aktivit ve vězení, popsala, že vězeňská služba má za úkol vést evidenci všech osob pobývajících ve výkonu trestu odnětí svobody nebo osob ve výkonu vazby. Ta těmto osobám zprostředkovává zaměstnání a dále vytváří jiné účelné činnosti. Pracovníci vězeňské služby mají na starost také stráž, eskortu a převod osob ve věznici. Dále se věnují výzkumům souvisejícím s oborem penologie, které následně aplikují do praxe. Využívají možnost působit prostřednictvím volnočasových aktivit jako prostředek působení na osoby ve výkonu trestu odnětí svobody s cílem úspěšné resocializace a snížení recidivy po výstupu. Zprostředkovává také program zacházení, který je povinný pro všechny odsouzené.

Aktivity nabízené věznicemi se povětšinou, dle Gunzlové (2009), dělí na aktivity: pracovní, vzdělávací, speciálně výchovné, zájmové a oblasti utváření vnějších vztahů. Pracovní aktivity bývají brány jako pracovní terapie a prakticky fungují jako zprostředkování zaměstnávání a práce potřebné k zajištění každodenního provozu věznice. Mezi tyto práce patří zajistit celodenní stravu vězněným osobám a následně ji distribuovat na jednotlivé cely, dále roznáška jídel pro zaměstnance, praní, údržba vozidel věznice, úklid areálu patřícímu věznici a práce v kotelně či knihovně. Za výkon pracovní aktivity jsou odsouzení finančně ohodnoceni, čímž díky tomu mohou například řešit poplatky, výživné, pobyt ve vězení, nebo splácet i z výkonu trestu odnětí svobody dluhy. Odsouzení mají také možnost zúčastnit se zájmových aktivit, které probíhají skupinově či individuálně a jsou vedené odbornými zaměstnanci věznice. Za cíl mají rozvíjet vědomosti a dovednosti, patří mezi ně například: pletení, práce na PC, kurzy cizích jazyků, umělecké kroužky, ve kterých si mohou odsouzení vybrat hru na

klavír, zpěv či zaměření na dramatické či literární vyjádření. Velmi oblíbenou zájmovou činností je sportovní kroužek, který nabízí nejrůznější sporty dle možností dané věznice. Reálně například funguje spolupráce věznice a školky, kdy se odsouzení věnují dramatickému kroužku a vystupují s představením před dětmi.

Kubičková (2011) popisuje podrobněji další již ze zmíněných aktivit. Vzdělávací aktivity napomáhají k uplatnění odsouzených po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, a bývají povětšinou realizované středním odborným učilištěm, kdy aktivity vykonává buďto kvalifikovaná pověřená osoba či zaměstnanec oddělení výkonu trestu. Věznice se snaží nabídnout velkou škálu možností seberealizace. Mezi další aktivity patří speciálně výchovné, které obsahují především poradenství jak skupinové, psychologické, tak sociálně právní. Tyto aktivity mají na starost odborní zaměstnanci věznice, kterými jsou psycholog, sociální pracovník a speciální pedagog či vychovatel – terapeut.

Poslední aktivitu ve vězení, kterou jsou oblasti utváření vnějších vztahů, popisuje Štěbra (2007) jako nejvýznamnější aktivitu pro docílení úspěšné resocializace. V této aktivitě je totiž hlavním cílem podporovat vnější vztahy, což má velmi významný vliv na fungování odsouzeného po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Reálně se podporuje styk s rodinou a přáteli formou návštěv, nebo alespoň korespondenčně. Blíže definovány jsou pravidla a možnosti návštěv v zákonu 169/1999Sb, o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. Korespondenční kontakt mohou odsouzení také využít díky různým neziskovým organizacím jako je například Maltéžská pomoc, která zprostředkovává korespondenci dobrovolníků s odsouzenými prostřednictvím projektu Dopisování s vězni. Hlavní myšlenkou tohoto projektu je zlepšení a postupné získání dobrých předpokladů pro resocializaci odsouzených po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody.

2.2. Pracovníci zajišťující reedukaci odsouzených

Zaměstnanci věznice jsou každý den v přímém kontaktu s odsouzenými a z toho důvodu mají největší vliv na jejich resocializaci. Pro svou odbornou a cílenou činnost jsou při práci s odsouzenými velmi významní speciální pracovníci, které rozděluje Generální ředitelství do těchto skupin:

- ❖ speciální pedagogové
- ❖ vychovatelé

- ❖ pedagogové volného času
- ❖ psychologové
- ❖ sociální pracovníci,
- ❖ vychovatelé – terapeuti
- ❖ inspektoři dozorčí rady.

Speciální pedagog je dle Nařízení Generálního ředitele Vězeňské služby č.21/2010 pracovník mající na starost rozdělování odsouzených do jednotlivých skupin diferenciací a také program zacházení. Odpovídá za celkový pedagogický posudek, který obsahuje odbornou pedagogickou diagnostiku a také umožňuje odsouzeným docházku na pohovory v rámci poradenské pomoci. Také se věnuje každotýdenním komisím, kde rozhoduje o schválení přerušení trestu, zařazení odsouzených do práce či výběru odsouzených na akce konající se mimo věznici, kam patří například hudební představení či besedy.

Dalším odborným pracovníkem je vychovatel, kterého popisuje Mařádek (2005) jako velmi významnou pozici ovlivňující socializaci odsouzeného a současně jako zásadní osobu pro úspěšné zařazení zpět do společnosti. Věnuje se programu zacházení, dbá na pokyny speciálního pedagoga a utváří nejméně dvě formy aktivit v tomto programu. Měl by mít přehled o vnitřních vztazích kolektivu odsouzených a řešit individuální problémy, být nápomocen pro řešení složitých situací. Pokud má odsouzený ve výkonu trestu odnětí svobody kázeňský problém, vychovatel dohlíží na dodržování nastavených pravidel. Vychovatel také dohlíží na kontrolu příchozí a odchozí korespondence a podílí se na zprostředkování návštěv a pracuje s odsouzenými na psychoedukaci, při níž se snaží o poučení formou různých metod a činností.

Nařízení Generálního ředitele č.21/2010 blíže popisuje pracovní náplň pedagoga volného času, psychologa, sociálního pracovníka, vychovatele – terapeuta a inspektora dozorčí rady. Pedagog volného času se zaměřuje především na volnočasové aktivity odsouzených osob. Zprostředkovává vzdělávání osob ve výkonu trestu odnětí svobody a vede kroužky či aktivity, kde dbá na osobnostní rozvoj a snahu o zlepšení znalostí a dovedností. Také se podílí se speciálním pedagogem a vychovatelem na tvorbě programů zacházení.

Psycholog, jako další odborný zaměstnanec věznice, má na starost diagnostickou analýzu z psychologického hlediska a to formou pohovorů, které si odsouzení mohou sami vyžádat. Podílí se na vytváření komplexní zprávy jako podkladu pro vyhodnocení programu zacházení. Psycholog má pravomoc posoudit a následně navrhnout rozhodnutí o zařazení odsouzeného na specifická oddělení, kterými jsou bezdrogové, výstupní nebo například oddělení výkonu kázeňských trestů.

Sociální pracovník má za úkol přehlednost právních věcí sociálního života odsouzeného a především kvalitní přípravu jeho zpětného začlenění do společnosti. Zajišťuje poradenskou činnost zaměřenou především na sociální otázky a má pravomoc tyto otázky dále řešit s rodinou a blízkými osobami odsouzeného. Podílí se na tvorbě programu zacházení a zařazení odsouzených do propustných diferenciačních skupin.

Předposlední skupinou zaměstnanců podílejících se na reedukaci odsouzených osob ve výkonu trestu odnětí svobody jsou vychovatelé – terapeuti, kteří poskytují terapie v rámci programů zacházení. Každý z nich má nejméně tři skupiny programu zacházení a terapie poskytují buďto individuálně, nebo skupinově. Při těchto aktivitách pozorují chování odsouzených osob a při problémech navrhuji vhodné výchovné postupy. Účastní se speciálních komisí, při kterých se rozhoduje o zařazení odsouzených do pracovního poměru, o opuštění věznice či získání volného pohybu.

Poslední skupinou zaměstnanců věznic jsou inspektoři dozorčí služby, kteří se řídí předpisy pro výkon odnětí svobody a zákonem č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážích České republiky ve znění pozdějších předpisů a vykonávají svou funkci jako příslušníci v uniformách. Jejich hlavním úkolem je dodržování kázně a dohled nad povinnostmi odsouzených, dodržování vnitřního řádu věznice, který se upravuje podle zákona 169/1999 Sb., a také mají na starost celkový chod výkonu trestu odnětí svobody.

2.2.1. Programy zacházení

Vnitřní řád každé věznice má vymezen činnosti pro skupiny odsouzených, které mohou být dobrovolné anebo povinné. Konkrétní činnosti jsou vymezeny každému odsouzenému individuálně v programu zacházení. Pokud je možné odsouzenému vymezit více variant, je mu umožněn výběr činností, o něž bude mít zájem (§40 odst. 1, 3 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody).

Programem zacházení se ve svém díle zabývá Motejl (2010) a popisuje, že tento program se vypracovává při nástupu do výkonu trestu odnětí svobody v rámci nástupního oddělení a to každému odsouzenému, jehož výměra trestu je delší než tři měsíce. Program formuluje konkrétní cíl a metody zacházení s odsouzeným. Program zacházení vychází z komplexní zprávy o odsouzeném a zároveň se přihlíží na délku trestu, charakteristiku osobnosti a příčiny trestné činnosti. Každý odsouzený po nástupu do výkonu trestu podstoupí

psychologické, pedagogické, sociální a případně lékařské posouzení. Výsledky tohoto posouzení jsou poté shrnuty v komplexní zprávě. Zároveň se hodnotí rizika, potřeby a jiné dostupné informace o odsouzené osobě. Obsah zprávy je důvěrný.

Cílem programu zacházení je příprava odsouzeného na život po propuštění z výkonu trestu s ohledem na metody práce zaměřené na prevenci recidivy. Nedílnou součástí programu je podle platné právní úpravy *„určení způsobu zaměstnávání odsouzeného, popř. jeho účast na pracovní terapii, vzdělávání nebo jiné náhradní činnosti, směřující k vytvoření předpokladů pro soběstačný život v souladu se zákonem“* (§ 41 odst. 3, věta druhá zákona o výkonu trestu odnětí svobody). Vyhláška č. 345/1999 Sb., vymezuje programy zacházení na aktivity pracovní, vzdělávací, speciálně výchovné, zájmové a na oblast utváření vnějších vztahů.

3. Postpenitenciární péče

Třetí kapitola se ve své první části zaměřuje na vymezení pojmu postpenitenciární péče. Podpora osob po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody totiž hraje v celém procesu resocializace důležitou roli. Postpenitenciární péče se totiž mimo jiné zaměřuje na nasměrování těchto osob ke správným východiskům, aby se již nedostaly do krizové situace, která by mohla znamenat páchaní recidivy. Druhá část této kapitoly se orientuje na Probační a mediační službu a Probační a resocializační program Společnosti Podané ruce o.p.s.. Obě tyto služby patří do postpenitenciární péče a vedle řešení sociálních témat s osobami po výkonu trestu odnětí svobody, se pracovníci těchto služeb zaměřují i na trávení volného času těchto osob, jelikož je to předpoklad k prevenci recidivy.

Informace o Probačním a resocializačním programu autorce této diplomové práce poskytli pracovníci programu Práce s klienty v konfliktu se zákonem Společnosti Podané ruce o.p.s. formou Manuálu Probačního a resocializačního programu, který je vnitřním dokumentem Společnosti Podané ruce o.p.s.

3.1. Vymezení pojmu postpenitenciární péče

Matoušková (2013) definuje postpenitenciární péči jako systematické sociální a pedagogické působení na osoby po výkonu trestu odnětí svobody nebo vykonávající alternativní tresty. Hlavním cílem je obnovení sociálních dovedností a resocializace. Probíhá ode dne, kdy jedinec opustil věznici a může tuto péči využít ihned, když musí vyřešit své sociální otázky.

Další působení a podpora jedinců po výkonu je také velmi důležitá podle Černíkové (2008), která dodává, že se tato skupina osob potýká s překonáním stigma kriminálního, také negativními vlivy okolí a je potřeba podpořit sociální dovednosti a integraci do společnosti, jelikož recidiva, tedy znovupáchání trestné činnosti nejčastěji nastává první rok po propuštění. Tito jedinci také mají nelehký úkol obnovit, doposud kvůli výkonu trestu, chladné vztahy a role partnera, rodiče, kamaráda, syna a jiné.

K těmto názorům se přidává také Kujevska (2014), která tvrdí, že jedinci vykonávající trest odnětí svobody by měli být připravováni na návrat do společnosti. Sociální práce nasedající na sociální práci ve výkonu trestu se zaměřuje na pomoc při hledání práce, bydlení a řešení dluhové situace či poskytnutí dalších služeb.

3.2. Resocializace

Mařádek (2005) vysvětluje resocializaci jako opětovné zařazení jedince do společnosti různými metodami, kdy dřívější socializační proces nebyl úspěšný. Je to proces, při kterém klient přejímá nové hodnoty v chování a zbavuje se negativních hodnot, kvůli kterým se ocitl v prostředí neodpovídajícím normalitě. Můžeme tedy shrnout, že resocializace napravuje socializaci předchozí, která byla důvodem páchání trestného činu a zaměřuje se na dobré vlastnosti klienta, které povedou k pozitivní změně v jeho budoucím životě.

Res

ocializací v prostředí výkonu trestu odnětí svobody se zabýval Štěbra (2007), který uvádí, že důležitým cílem výkonu trestu odnětí svobody je výchovné působení, které vede k převýchově a má pozitivní dopad na změnu v chování pachatele. Odsouzení jsou připravováni na život po výkonu trestu ve všech směrech. Úsilí je směřováno především k tomu, aby osoby po výkonu trestu plnily své základní povinnosti související nejen s pracovními návyky, ale také s plněním vztahových a rodinných rolí, jako je například výchova a péče o dítě, péče o manžela/ku či stárnoucí rodiče. Podstatným úkolem je prevence negativních aspektů, které mohou zapříčinit návrat k rizikovému chování, páchání trestné činnosti a nakonec i návrat do výkonu trestu odnětí svobody. Cílem resocializace je také z pohledu autora jedincovo ztotožnění se s normami dané společnosti, ve které se nacházejí a také získání pozitivního postoje k nim, což nazval prosociální chování. To je opačné k chování disociálnímu, asociálnímu a antisociálnímu, souhrnně lze označit jako deviantní socializace, kterou jedinci kvůli nedostatkům výchovných funkcí v různých etapách získali.

Základem úspěšné resocializace je dle Zakouřilové (2008) změna vnímání odsouzeného po propuštění. Trest odnětí svobody je nejvyšší forma možného trestu a změna se musí týkat především prožívání, vnímání a přehodnocení dosavadních postojů, což následně povede ke změně chování a jednání při náhlých rizikových situacích, se kterými se propuštěný bude setkávat a jeho reakce bude jiná a touto změnou například nenastane opakovaná recidiva. Zakouřilová popsala model transformace člověka:

- ❖ Fáze upozornění – nevhodnost či nepřiměřenost chování si klient neuvědomuje, i když dostává signály od svého okolí, není motivován k žádné změně a úkolem terapeuta v této fázi je, aby klient reálně vnímal potíže, ke kterým svým chováním spěje.

- ❖ Fáze komplikace – klient vnímá komplikace, které jeho chování způsobuje, situace mu začínají viditelně komplikovat život a zvažuje pro a proti. V této fázi by měl terapeut nerozhodného klienta navést žádoucím směrem a informovat o možnostech, které nastanou, pokud se rozhodne tak či onak.
- ❖ Fáze změny – klient si umí popsat problém a přebírá za něj plnou zodpovědnost, také pracuje na krocích týkajících se plánů jeho budoucnosti a zde potřebuje od terapeuta velkou podporu k uskutečnění změny. Podpora je také důležitá vzhledem k faktu, že klient pomalu přejímá změnu a v rizikových situacích např. po výstupu z výkonu trestu odnětí svobody, může cítit velký tlak a chuť vrátit se ke starým vzorcům chování. V této chvíli, po výstupu z trestu odnětí svobody, je pro klienta velmi důležitá návaznost a spolupráce penitenciární a postpenitenciární péče a to služby sociálního kurátora, spolupráce s probační a mediační službou a neziskovými organizacemi, kteří mohou klienta v nelehké situaci výstupu podpořit a pracovat s ním na zamezení návratu ke starým vzorcům chování.

3.3. Probační a mediační služba

Probačí se dle zákona rozumí „*organizování a vykonávání dohledu nad obviněným, obžalovaným nebo odsouzeným, kontrola výkonu alternativních trestů nespojených s odnětím svobody, včetně uložených povinností a omezení, sledování chování odsouzeného ve zkušební době podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, dále individuální pomoc obviněnému a působení na něj, aby vedl řádný život, vyhověl soudem nebo státním zástupcem uloženým podmínkám, a tím došlo k obnově narušených právních a společenských vztahů.*“ (Zákon č. 257/2000 Sb. o probační a mediační službě)

Štern (2010) uvádí hlavní probační činnosti, kterými jsou probační dohled a obecně prospěšné práce. Probační dohled obsahuje osobní kontakt pracovníka probační a mediační služby a pachatele formou pravidelných schůzek za účelem kontroly chování a odborného vedení, směřující k resocializaci. Probační dohled je uložen soudem, často po návrhu pracovníků probační a mediační služby. Při této spolupráci vzniká plán dohledu, který popisuje kroky k plnohodnotnému začlenění pachatele do společnosti.

Další činností, kterou se zabývá probační a mediační služba, jsou obecně prospěšné práce, které se týkají pachatelů s méně závažným trestným činem. Trest si pachatel odčíní vlastní aktivitou, trvající v rozsahu 50 až 300 hodin. Při řádném odpracování obecně prospěšných prací nemá pachatel zápis v rejstříku trestů a může se opět začlenit do společnosti. Pokud ovšem nebude spolupracovat a vykonávat podmínky tohoto alternativního trestu, je jeho trest změněn v trest odnětí svobody. Pracovníci probační a mediační služby vybírají svým klientům druh tohoto alternativního trestu v katalogu poskytovatelů OPP (obecně prospěšné práce). Probační a mediační služba má vedle výše zmíněných také oblast parole, která se zaměřuje na podmíněné propuštění a všechny náležitosti okolo něj. Každý pachatel má právo požádat o podmíněné propuštění, avšak pod podmínkou vykonání poloviny uloženého trestu odnětí svobody. Výjimkou jsou pachatelé, kteří vykonávají první trest a mohou si o podmíněné propuštění žádat již po 1/3 trestu, nebo ti, kteří byli odsouzeni za zvláště závažnou trestnou činnost, nebo ti odsouzení s výjimečným trestem, kteří si mohou požádat po uplynutí dvou třetin trestu a pachatelé odsouzení k trestu na doživotí, pro které platí možnost požádání o podmíněné propuštění po minimálně dvaceti letech trestu vykonávaného ve vězení.

Úlohou pracovníka Probační a mediační služby je kontrola propuštěného klienta na svobodě, jehož život by měl probíhat v souladu se zákonem a poskytování podpory a pomoci při řešení aktuálních problémů při znovu začlenění do společnosti po výkonu trestu odnětí svobody. Prakticky napomáhá při řešení pracovních, sociálních, zdravotních a vzdělávacích témat.

Mediaci popisuje Holá (2013) jako metodu mimosoudního řešení sporů za přítomnosti odborníka – mediátora, který je nestranný k oběma stranám a usnadňuje jednání a řešení. Výsledkem procesu mediace je dohoda mezi stranami, která obsahuje informovaný souhlas o domluvě a další kroky nezbytné k vyřešení problému. Mezi další hlavní témata vedle mediace mezi pachatelem a obětí trestné činnosti, při kterých lze mediaci využít, patří insolvenční řízení, náhrada újmy na zdraví vzniklé ve zdravotnictví, mediace ve věcech autorskoprávních a mediace rodinná.

3. 4. Probační programy Ministerstva spravedlnosti

V této části kapitoly Postpenitenciární péče se autorka zaměřuje na probační programy Ministerstva spravedlnosti, které získaly v roce 2017 akreditaci a jsou zaměřeny na dospělé osoby po výkonu trestu odnětí svobody. Jejich cílem je resocializace těchto osob a zajištění sociálního poradenství. V této části jsou popsány tři Probační programy z celkových desíti, které může Probační a mediační služba využít jako doplnění dohledu u osob s nařízeným probačním dohledem. Tyto programy jsou osobám propuštěným z výkonu trestu odnětí svobody zapsány do plánu dohledu, který vypracovává pracovník Probační a mediační služby.

3. 4. 1. Probační a resocializační program, Olomouc

Manuál Probačního a resocializačního programu (2017) popisuje:

Teoretická východiska a obsahové zaměření programu

Teoretická východiska: program vychází zejména z motivační psychologie, systemické terapie a sociální práce. Výchozí premisou je předpoklad, že změna rizikového chování vyžaduje vlastní motivaci na straně uživatele, která však nemůže být dosazena „zvnějšku“, ale musí vycházet z jeho vnitřních zdrojů.

Probouzení motivace a vytváření podmínek ke zvýšení potřebné motivace v kombinaci s využitím prvků systemické terapie, tzn. intenzivní spolupráci na definování osobních cílů, hledání a upevňování nových životních strategií k jejich dosažení, vede k dosažení významných změn v relativně krátké době. Vychází se rovněž z moderních přístupů sociální práce (individuální případová práce, case management, krizová intervence, osobní asistence), které napomáhají při řešení sociálních problémů a které umožňují dosáhnout a udržet komplexnější životní změny.

Veřejným závazkem tohoto programu je **úspěšná integrace propuštěných osob zpět do společnosti**. Poskytnout sociální, poradenskou a terapeutickou podporu a pomoc osobám, které se v důsledku svého problému s užíváním návykových látek/gamblingem a kriminálnímu životnímu stylu ocitly v nepříznivé sociální situaci. Prohloubením závislosti, sociálním propadem způsobeným pobytem ve vězení, ztrátou bydlení a zaměstnání, rozbitím rodinných vazeb a celkovou společenskou degradací díky kriminální minulosti, tyto osoby nejsou schopny často svoji situaci řešit samy. Motivací ke změně, podporou abstinence, řešením sociálních a osobních problémů, dosažením pozitivních změn v životních scénářích uživatelů. Tyto změny

jsou přitom charakterizovány subjektivní spokojeností uživatelů, přijetím společenských norem a vedením života v souladu s nimi a přispívají tak k prevenci recidivy kriminálního chování.

Konkrétní cíle služby:

- ❖ šíření informací o programu mezi potenciální cílovou skupinu (informativní besedy ve výkonu trestu odnětí svobody)
- ❖ zvyšování informační úrovně uživatelů (právní, sociální, služby a instituce)
- ❖ identifikace potíží uživatele a motivace ke změně
- ❖ pravidelný kontakt a udržení klienta v péči a poskytování služeb
- ❖ zvyšování sociálních kompetencí uživatelů (hledání zaměstnání, využívání komunikačních technologií, hospodaření s financemi)
- ❖ stabilizace a zlepšení sociální situace (zaměstnání, bydlení, finanční situace).
- ❖ funkční komunikace s ostatními zařízeními v systému péče a veřejností (case management)
- ❖ prevence relapsu, prevence rizik, podpora abstinence
- ❖ zvýšení sebeuvědomování a rozvoj psychických kompetencí klientů (zvládání stresu, konfliktů, asertivita)
- ❖ pomoc při začlenění klienta do společnosti (život v zákonnosti a přístup ke zdrojům)
- ❖ motivace k bezpečnému trávení volného času a zdravému životnímu stylu
- ❖ podpora, obnovení, stabilizace a udržení vztahů uživatele se svými blízkými
- ❖ zapojení osob blízkých do procesu, orientace a podpora osob blízkých v procesu návykového chování
- ❖ podpora rodinných příslušníků a osob blízkých uživatelům.

Podmínky pro vstup uživatele do programu

Uživatel může do programu dle Manuálu (2017) vstoupit několika různými způsoby. Jednak mu může být program uložen soudem, nebo je určen probačním úředníkem, který vykonává dohled, nebo se jedná o vůli klienta, který byl propuštěn na svobodu.

Ať už je program nařízen soudem či doporučen probačním úředníkem, je s uživatelem sjednána trojstranná dohoda o poskytování informací. Tyto informace jsou poskytovány v rozsahu určeném v dohodě a také dle této metodiky.

Uživatel je do programu zařazen v případě splnění následujících podmínek:

Osobně se dostaví na sjednanou schůzku. Existuje dostatečná kapacita programu (v případě naplněné kapacity je uživatel zařazen na pořadník, kam uvede svůj kontakt). Uživatel vstupuje do programu max. půl roku po propuštění. Uživatel se zaváže absolvovat alespoň tři setkání s pracovníky programu.

Podmínky vyřazení uživatele z programu

V případě, že uživatel neplní podmínky stanovené soudem, úředníkem Probační a mediační služby nebo pracovníkem programu, je možné jej z programu vyřadit. O této skutečnosti je také písemně veden záznam, který je poskytnut i příslušnému středisku PMS.

Podmínky pro vyřazení klienta z programu:

- ❖ klient nedochází na domluvené schůzky bez řádné omluvy
- ❖ klient porušuje pravidla pobytu v prostorách programu
- ❖ klient fyzicky nebo slovně napadá pracovníky programu nebo jiné klienty

V případě vyřazení je kontaktován první klient v pořadníku a je mu služba nabídnuta.

Používané metody, podrobně rozepsané viz níže:

- ❖ základní poradenství (informační servis)
- ❖ individuální poradenství (např. motivační rozhovory, prevence relapsu, edukace, nácvik potřebných dovedností,...)
- ❖ psychoterapeutické intervence
- ❖ sociální práce (např. case management, asistenční služba,...)
- ❖ práce s rodinnými příslušníky a osobami blízkých klientů
- ❖ sociálně materiální pomoc.

Poskytování informací dle stavu a situace uživatele, které zvyšují jeho vědomostní potenciál a pravděpodobnost kvalifikovaného rozhodování. Na základní informační servis navazuje komplexnější poradenství.

Pracovníci služby poskytují informace:

- ❖ V oblasti drogové, především informace vedoucí k minimalizaci rizik spojených s užíváním drog, možnosti a podmínky léčby – prevence předávkování, informace z oblasti gamblingu;

- ❖ v oblasti zdravotní, především informace o infekčních nemocích a bezpečnějším sexu, možnostech léčby, kontakty na specializovaná oddělení
- ❖ v oblasti sociální, především dluhové poradenství – základní informace o možnostech řešení, systém sociálního zabezpečení, úřady, sociální síť
- ❖ o možnosti pomoci při uplatňování práv – základní právní poradenství a předání kontaktů.

Obsah individuálního poradenství (Manuál 2017):

- ❖ motivační rozhovory – práce s motivací uživatele
- ❖ zvyšování sebekognání a seberozvoje
- ❖ edukace – orientace v problému vede k motivaci ke změně
- ❖ psychická podpora
- ❖ nácvik potřebných dovedností

Otázky pracovníků:

Jsou intervence v souladu s cíli uživatele?

K jakým změnám ve vývoji životního scénáře uživatele dochází? ..

Je uživatel spokojenější se svým životem?

S jeho kvalitou?

Daří se naplňování dílčích kroků, cílů?

Jsou využity všechny dostupné možnosti sebekognání a seberozvoje uživatele?

Je respektováno tempo a načasování intervence a změn uživatele?

Strukturované poradenství, jehož cílem je pomoci uživateli efektivněji jednat a dosahovat svých cílů, probíhá strukturovaně na základě plánu, jenž je průběžně modifikován uživatelem a pracovníkem. Jedná se o poradenství s prvky psychoterapie.

Součástí toho strukturovaného poradenství dle potřeby je zaměření na tyto oblasti:

Základy práce s klientem v krizovém stavu

Empatickým nasloucháním se pracovníci snaží porozumět pocitu ohrožení, pátrají spolu s uživatelem po zdrojích možné pomoci, zaměří se na nejbližší okolí uživatele, zda a kde očekává porozumění ze strany ostatních, zjišťují, jaké jsou zkušenosti uživatele se zvládáním zátěže

v minulosti. Intervenci zaměřujeme na „tady a teď“ a je šitá na míru člověku a situaci, soustředí se maximálně na blízkou budoucnost.

Těžiště práce tvoří řešení problému a pokud je to nutné, nabídnou uživateli manuální práci na daném problému. V případě, že se jedná o akutní krizi, uživateli může být nabídnuta či zprostředkována psychologická pomoc nebo pomoc krizového centra včetně asistenčního doprovodu do centra.

Terapeutická podpora uživatele

Např. podpůrná psychoterapie, která je často součástí poradenského procesu, zvláště na začátku spolupráce, kdy je potřeba pochopení a potřeba vedení ze strany uživatele naléhavější. Psychická podpora a projevený zájem umožňuje lépe snášet stres a pomáhají uživateli unést obtížnou životní situaci nebo problémy, které nemůže nebo ještě není rozhodnutý, že je řešit bude. Jejím základem je empatické naslouchání a projevení zájmu o to co nám uživatel sděluje, často na začátku, když nám popisuje svůj životní příběh. Pátráme po silných stránkách klienta. Terapeut má aktivnější roli, přibližuje uživateli realitu a pomáhá mu, aby se orientoval ve své životní situaci a problémech, které s ní souvisí. Hlavním cílem podpůrné psychoterapie je doprovázení uživatele, probouzení jeho vnitřní motivace, zvýšení jeho adaptačních mechanismů, aktivizace kompetencí a využití jeho vlastních zdrojů zvládání.

Sociální práce

Jedná se o souvislý proces směřem ke komplexnímu uspořádání svých sociálně-právních záležitostí a navazujícímu zdárnému sociálnímu fungování.

Sociální práce se zaměřuje na zlepšení sociální situace uživatele a jeho schopnost řešit sociální problémy.

Sociální práce s uživatelem je realizována převážně formou motivace k aktivnímu přístupu ke svým sociálním problémům, dostává se mu podpory během jeho samostatného přístupu k řešení jeho sociálních záležitostí, při jednání s institucemi, orientaci ve svých právech a povinnostech atd.

Účelem je podpořit uživatele k vlastní iniciativě, nikoli za ně jejich záležitosti spravovat. Uživatele motivujeme, aby byli aktivní při řešení své sociální situace, aby využívali možnosti sociální sítě a systému péče, o těchto možnostech je informujeme a pomáháme jim je zprostředkovat v závislosti na jejich situaci, potřebách a kompetenci.

Sociální práce je poskytována přímo v přítomnosti uživatele i nepřímo s jeho souhlasem, vědomím a v jeho zájmu. Aktivita v této oblasti směřují k zajištění základních životních potřeb bezprostředně po výstupu z vězení, lepšímu přístupu ke zdrojům ve společnosti, postupnému zplnomocňování uživatele k řešení své životní situace a zlepšení sociálního fungování vůbec.

Otázky pracovníků jsou:

Pomůže daná intervence předejít zhoršení sociálního fungování případně sociálnímu propadu?

Jsou zachována základní lidská práva uživatele?

Vedou intervence ke zvyšování kompetencí uživatele?

Jsou využívány všechny dostupné možnosti pomoci?

Vycházejí intervence z potřeb a rozhodnutí daného uživatele?

Je uživatel spoluodpovědný za proces?

Nechybí v systému péče nějaký typ služby nebo intervence?

Sociální práce metodou Case management

Sociální práci u indikovaných uživatelů poskytujeme metodou Case management – koordinované péče, aplikujeme u uživatelů programu, kteří mají komplexní problematiku, jejíž řešení vyžaduje součinnost více služeb. Umožňuje aktivní zapojení uživatele: spolurozhoduje o průběhu poskytování služby, zvyšují se jeho kompetence a důvěra.

Podstatou CM metody jsou jasně definované a vymezené role, povinnosti a způsob sdělování informací o průběhu péče všech zúčastněných. Klíčový pracovník koordinuje tuto spolupráci. Tato spolupráce probíhá na základě společného kontraktu s vydefinovaným způsobem spolupráce a vzájemným informováním o průběhu.

V rámci spolupráce s uživatelem pracovníci sledují případné poptávky po jiných službách a poznatky zahrnují do plánování poskytování služby na další období: např. v oblasti bydlení: zvýšený zájem o zprostředkování hrazeného bydlení na první období po výstupu.

Oblasti sociální práce

Systém sociálního zabezpečení - cílem je zprostředkování aktuálních informací z oblasti pojistných (např. žádosti o invalidní důchod, atd.) i nepojistných sociálních dávek a služeb, které se průběžně mění a o institucích, které o nich rozhodují, vyplácí je nebo poskytují. Dále

pak pomoc uživateli s plánováním postupu při řešení jeho nepříznivé sociální situace, včetně nasměrování na konkrétní instituce a případně také asistence při jednání v těchto institucích.

Sledované oblasti:

- ❖ spolupráce se sociálním kurátorem - možnosti spolupráce a pomoci, doprovod
- ❖ správní záležitosti - doklady, matrika - informace o možnostech, poplatky za komunální odpad
- ❖ zdravotní péče a zdravotní pojištění - cílem je poskytnout informace a pomoc při zajištění zdravotní péče (vyhledání a registrace u praktického lékaře, gynekologa, zubaře, psychiatra, možnosti využít lékařskou pohotovostní službu nebo léčbu infekčních chorob) a orientace v systému zdravotního pojištění (povinnosti, dluhy, změna pojišťovny, získání průkazu pojištěnce) včetně pomoci při řešení potřebných věcí
- ❖ specializovaná vyšetření - (vyšetření specialisty, toxikologická vyšetření, vyšetření na infekční choroby, možnost léčby VHC, VHB, atd.) jsou zajišťovány prostřednictvím zdravotnických zařízení, kdy mají pracovníci zmapované poskytované služby v této oblasti
- ❖ vzdělávání – služba má zmapované možnosti vzdělávání (rekvalifikace, kurzy, celoživotní vzdělávání, aj.), zprostředkováváme tyto informace uživatelům, doprovázíme, motivujeme k využití
- ❖ zaměstnanost – pracovní poradenství vycházející z možností konkrétního uživatele, služby úřadu práce
- ❖ dluhová problematika, tzn. dluhové poradenství – mapování dluhové situace klienta, komunikace s věřiteli, vyjednávání splátkových kalendářů, vyživovací povinnost, dědictví
- ❖ bydlení – řešení bytových otázek v případě, že uživatel bydlení má, ale je riziko že o něj přijde, zajištění či zprostředkování chráněného bydlení či ubytovny, práce na získání trvalého bydlení.

Speciální pozornost se věnuje oblastem dluhového poradenství, sociálně právnímu poradenství a pracovnímu poradenství.

Dluhové poradenství

Zaměřuje se na motivaci uživatele k řešení dluhové problematiky a prevenci dalšího zadlužování. Vychází z poznatků, že je zadluženost klienta v úzkém vztahu s jeho odhodláním legálně pracovat. Uživatelům se snaží přiblížit výhody, které pro něj může mít řešení dluhové otázky a vliv na jejich celkové psychosociální fungování. Pozitivní zpětnou vazbou a oceněním konkrétních kroků, které podnikli, se posiluje jejich motivace pokračovat v jednotlivých etapách.

Cílem je zamezit rezignaci u předlužených uživatelů služby, kdy se mohou rozhodnout pro patologické strategie řešení obtížné finanční situace jako je: páčání trestné činnosti či návrat k užívání drog.

Dluhové poradenství obsahuje:

zmapování kariéry dlužníka, uživatel by měl získat náhled na to, v jaké fázi jsou jeho dluhy, informace o možnostech řešení v jednotlivých fázích zadlužení, plán na řešení dluhů- součást individuálního plánu péče, postup zmapování všech dluhů: informování uživatele, kde tyto informace může získat, motivovat ho k tomu, v případě, že ho dluhová situace činí úzkostným a brání mu v tom, aby navštívil např. soud, exekutory, nabídneme mu asistenční službu, orientace v základních pojmech jako jsou: typy pohledávek, vývoj dluhu v čase možnosti intervence v jednotlivých fázích, jak komunikovat s věřiteli, pomoc se sepsáním žádosti o splátkový kalendář, odklad proti platebnímu rozkazu, snížení nebo odklad splátek, žádost o výpis ze soudů. Dále pak orientaci v exekučním řízení: způsoby, kterými může probíhat, jak se bránit v exekučním řízení (zastavení, odklad exekuce), srážky ze mzdy, odstavení účtu a jak takové situaci předejít anebo ji řešit, oddlužení: základní informace o podstatě a procesu oddlužení, kdo může o oddlužení zažádat, na které dluhy se nevztahuje, jaké jsou výhody a nevýhody oddlužení, co musí splňovat osoba, která o oddlužení chce zažádat uživatelům, kteří mají mnohačetné dluhy, specifického charakteru, nebo po zmapování svých dluhů uvažují o oddlužení.

Pracovní poradenství

Cílem pracovního poradenství je poskytnout uživateli informace a rozšířit dovednosti, které mu pomůžou k efektivnějšímu hledání zaměstnání po propuštění, motivovat a aktivizovat ho v hledání práce.

Obsahuje zjištění pracovní anamnézy uživatele: jeho pracovní zkušenosti, informace o dosaženém vzdělání, dovednosti, kompetence, jak dlouho byl nezaměstnán, zjištění o jakou

práci má zájem, jaké jsou jeho představy o práci, zmapování jeho aktuální sociální situaci: zda je krátce po propuštění z vězení, registraci na úřadu práce, jaké jsou jeho finanční rezervy, plán hledání práce, který je sepsán spolu s klientem: kromě přehlednosti, které konkrétní kroky má podniknout, má zamezit předčasnému vzdávání se v hledání práce, je zahrnut do individuálního plánu péče, seznámení s možnými strategiemi hledání práce, včetně jejich předností a rizik: hledání přes internet, tiskové inzeráty, úřad práce, vlastní iniciativa, pracovní agentury, základy pracovně-právních vztahů, otázka dluhů a vstup na pracovní trh, postup při hledání zaměstnání: zvolení strategie hledání, pomoc se sepsáním životopisu, procházení systémem služeb, přihlašování a obsluha e-mailové schránky, v případě, že ji nemá, založit ji a naučit ho odesílat a přijímat zprávy, odpovídat na pracovní nabídky. V případě, že se uživatel rozhodl hledat práci prostřednictvím pracovní agentury, seznámit ho s pravidly spolupráce s agenturami, upozornit ho, že je evidence v agentuře bezplatná, dbát na to aby agentura byla na seznamu agentur práce na portálu Ministerstva práce a sociálních věcí. Seznámit ho s právy a povinnostmi vyplývajících z registrace na úřadu práce, jak s úřadem práce komunikovat, jaká jsou pravidla hledání práce prostřednictvím úřadu práce. Poskytnout informace o možnostech rekvalifikace, cvičit přípravu na pracovní pohovor: jak se psychicky připravit na pohovor, jak komunikovat s potenciálním zaměstnavatelem, jak se vyrovnat s odmítnutím a zkusit další možnosti.

Sociálně právní poradenství

Je poskytováno jak přímo tak i zprostředkovaně ve spolupráci s právníky a právními poradnami. Program však nenabízí zastupování v právních věcech.

V případě komplikovanějších dotazů a situací (nad rámec znalostí a zkušeností pracovníků) odkazují pracovníci uživatele na právníky sociálních kurátorů. Program se zaměřuje zejména na pomoc v oblastech trestního, občanského, rodinného a pracovního práva.

Možné řešené oblasti:

- ❖ průběh a souběh alternativních trestů
- ❖ právní pomoc v rámci dluhového poradenství – např. žádosti o sloučení exekucí, o snížení nákladů soudních výloh, žádosti o odpuštění penále, sjednání splátkových kalendářů
- ❖ vyživovací povinnost
- ❖ nájemní smlouvy
- ❖ řešení bytové otázky – odebrání a návrat obecního bytu

- ❖ pracovní smlouvy
- ❖ možnosti ochrany a pomoc při uplatňování práv klientů

Sociální práce dále dle Manuálu (2017) zahrnuje:

Zprostředkování dalších služeb v jiných zařízeních (reference) a to jak v sociálních institucích, tak i v kontaktních a léčebných zařízeních jako součást předléčebného poradenství.

Asistenční službu, která je uživateli poskytnuta zejména v případě, když při samostatném pokusu o řešení svého problému opakovaně selhává a vzniká riziko, že na svůj problém rezignuje nebo ztratí důvěru ve své schopnosti. Nejčastěji se jedná o doprovod na úřady a do sociálních služeb či léčebných zařízení (úřad práce, oddělení občanských průkazů, azylové či chráněné ubytování, terapeutická komunita, psychiatrická nemocnice nebo ambulance, chráněná dílna, denní stacionář a další dle situace uživatele). Zahrnuje také pomoc při jednáních, vyplňování formulářů apod.

Asistenční služba je poskytována uživatelům s nedostatečnými sociálními či komunikačními dovednostmi a uživatelům v krizové situaci. Může se jednat zejména o osoby po dlouhodobém výkonu trestu, o uživatele s duální diagnózou, kdy jejich stav asistenci vyžaduje a o uživatele s širokým spektrem problémů, kde je reálným předpokladem uživatellovo selhání při komunikaci a řešení jejich situace. Může být poskytnuta jednorázově i opakovaně.

Je také možné využít bezplatně telefon a internet pro hledání práce, ubytování, jednání s úřady, zajišťování zdravotní péče atd.

Práce s rodinnými příslušníky

Jedná se o aktivity zaměřené na podporu rodinného systému uživatele, ozdravení vztahů, jež byly zatíženy problémem závislosti, pobytem ve vězení, případně dalšími vlivy a podporu dle individuálních potřeb blízkých osob. Jde o poradenství, jež má napomoci podpoře navozených změn u uživatele. Práce s rodinou zahrnuje konzultace s rodinnými příslušníky a s dalšími blízkými. Poradenství je poskytováno jako individuální, párové nebo rodinné.

Individuální poradenství pro rodiče a osoby blízké klientů

Rozlišujeme dle Manuálu (2017) dva základní typy:

Obecné poradenství pro rodinného příslušníka či jinou blízkou osobu uživatelů. Cílem je zvýšit jejich kompetence při řešení problémů spojených s užíváním drog blízké osoby a jeho

návratem z vězení. Nejčastěji se jedná o jednorázové či krátkodobé poradenství se zaměřením na poskytnutí informací v dané problematice.

Strukturované poradenství má za cíl pomoci uživateli po výstupu z vězení a pomáhat jim, aby se dokázali efektivněji vyrovnávat s určitým typem konkrétního problému a lépe dokázali dosahovat svých cílů. Probíhá strukturovaně na základě plánu, jenž je průběžně modifikován. Jedná se o poradenství s prvky psychoterapie a o průběhu sezení je vedena dokumentace.

Párové a rodinné poradenství

Jedná se o specifickou formu skupinové práce, kdy jsou intervenci přítomni jak uživatel, který se účastní probačního programu, tak jeho blízcí, kteří s ním sdílí domácnost. Tato forma práce je velice účinná pro narovnávání vztahů a vazeb a pro stabilizaci vnitřního rodinného systému. Kvalitní rodinné vztahy jsou jedním z faktorů, které podporují resocializaci uživatelů.

Struktura a náplň probačního programu

Časová struktura a forma programu

Forma: **individuální práce**

Rozsah: klientovi je **nabídnuto 48 - 50 hodin** (průběh 6 měsíců; 2 hod. týdně = 1 setkání nebo 2x 1 hod)

Kapacita: **16 klientů/rok**, v souběžné péči 8 uživatelů

Struktura programu:

1. **diagnosticko-motivační část** (3 hod.; motivace uživatele do spolupráce + vstupní zhodnocení jeho stavu/situace);
2. **plánovací část** (3 - 5 hod.; individuální plánování cíle a průběhu spolupráce);
3. **hlavní část** (40 hod.; poradenství/sociální práce/asistence/psych. podpora);
4. **hodnotící část** (2 hod.; dosažení/nedosažení stanoveného cíle, subjektivní spokojenost uživatele se současným stavem, další možnosti).

Rozfázování programu (Manuál 2017):

Přípravná fáze: před propuštěním z VTOS

Je realizována ve vězení u uživatelů, se kterými jsme v osobním nebo korespondenčním kontaktu. Tato fáze není nutná, neprobíhá u uživatelů, kteří s námi během pobytu ve vězení nebyli v kontaktu a do programu vstoupí čistě prostřednictvím PMS ČR.

První fáze: krátkodobá spolupráce / cca 1–2 měsíce

Bezprostředně po výstupu se zaměřujeme na řešení existenčních otázek: vyřizování sociálních dávek, hledání práce, bydlení, možnosti stravování. Pokud je uživatel nejistý při jednání s úřady, nabízí program doprovod a pomoc - asistenční službu. V konzultačních místnostech mohou uživatelé využít bezplatně telefon a internet pro řešení potřebných záležitostí. Dále se zaměřuje na podporu abstinence a řešení případných relapsů. Tato krátkodobá spolupráce je zaměřena na počáteční stabilizaci.

Druhá fáze: intenzivní program / cca 4-6 měsíců

Tato etapa je určena k dlouhodobějšímu řešení konkrétních naplánovaných kroků v oblasti dluhů, práce, bydlení, závislosti, zdravotních komplikací, uzdravení vztahů s rodinou. Většinou je do takového plánu zahrnuta spolupráce s dalšími institucemi, vedle Probační a mediační služby ČR to jsou dále například lékaři, psychiatr, dluhové poradny, sociálně terapeutická dílna, atd. dle situace a potřeb jednotlivých uživatelů. Cílem je dlouhodobá stabilizace a utváření podmínek pro samostatný a spokojený život.

V případě zájmu se do spolupráce mohou zapojit i blízcí uživatelů: rodiče, partneři. I pro ně může být užitečné, když se dozví něco o problematice závislosti a návratu z vězení a získají více jistoty, že jejich pomoc má smysl.

Obsahové zaměření probačního programu

Program Práce s klienty v konfliktu se zákonem – Probační a resocializační program je zaměřen na snižování rizikových faktorů při resocializaci osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody. Zaměřuje se zejména na faktory spojené se sociálním vyloučením a slabým postavením ve společnosti.

Za tyto faktory jsou považovány zejména:

- ❖ Oblast ubytování
- ❖ Oblast zaměstnávání
- ❖ Oblast sociálního zabezpečení
- ❖ Finanční rizika
- ❖ Rizika závislostí

Tato rizika se identifikují již v přípravné fázi, kdy se uživatel nachází ve věznici. Pokud se u uživatele objeví více rizik, určujeme ve spolupráci s ním jejich priority a pracovník navrhuje postupné kroky. Pracovníci programu pak s uživatelem při individuálních konzultacích prochází jednotlivé oblasti a průběžně hodnotí jejich naplňování.

Uživatel, který má za sebou závislostní chování (použito jako souhrnný výraz pro látkové i nelátkové závislosti) je povzbuzován k abstinenci a je s ním již v přípravné fázi probráno, jaké jsou možnosti léčby tak, aby si byl schopen sám vybrat, který typ pro něj bude nejvhodnější. Pro léčbu v rezidentních zařízeních mají pracovníci programu možnost dát doporučení na přijetí. U ambulantních forem léčby je doporučeno uživatele na první setkání doprovodit a předběžně ho seznámit s možným průběhem. Zvyšuje se tak provázanost mezi službami a také šance, že v léčbě vydrží.

Způsob sledování a vyhodnocení účinnosti probačního programu dle Manuálu (2017):

Hodnocení objemu služeb a jejich kvality probíhá na několika úrovních, kterými jsou:

- ❖ týmové porady - pravidelné vyhodnocování činnosti (1x týdně až 1x za 14 dní)
- ❖ porady vedoucích služeb v šestitýdenních cyklech – organizační, kontrolní funkce, transfer technologie mezi středisky, koncepční otázky programů
- ❖ porady na úrovni předsedy sdružení, ředitelů služeb a organizačních věcí – systematická spolupráce, strategické plánování vývoje sdružení – 1x týdně
- ❖ průběžné a výroční zprávy – dlouhodobější zhodnocení programu, výsledkem je manažerské rozhodnutí o jeho korekci, posílení priorit, apod.
- ❖ supervizní hodnocení - pravidelná supervize fungování týmu, rozvoje služeb a práce s uživateli 1 x měsíčně
- ❖ hodnocení spolupráce s dalšími spolupracujícími složkami, - sociální kurátoři soudci, školy, centra volného času, Probační a mediační služba

- ❖ reflexe od uživatelů – jejich vlastní subjektivní hodnocení poskytovaných služeb, spokojenost, totéž u kontaktovaných rodinných příslušníků.

Kvantitativně hodnotitelné údaje:

Celkový počet uživatelů programu za sledované období – 1 rok, počet uživatelů, kteří úspěšně dokončili program, počet uživatelů zařazených do jednotlivých aktivit - individuálních a skupinových, počet rodinných příslušníků a osob blízkých uživatelům.

Nástroje kontroly programu:

- ❖ porady
- ❖ supervize
- ❖ zpětná vazba od klientů
- ❖ rozhovory s pracovníky
- ❖ konzultace s odborným ředitelem SPR
- ❖ konzultace s pracovníky PMS
- ❖ popis způsobu hodnocení (dosažených změn v chování) účastníků probačního programu před, v průběhu a po ukončení účasti v programu.

Pracovníci hodnotí změny u uživatele v průběhu a na konci stupnicemi:

Symptomatické zlepšení

zásadní změny - značné změny - mírné změny - bez změny – zhoršení

Náhled: poznání souvislostí problémů a konfliktů uživatele s jeho vlastními nevhodnými reakcemi (interpersonální náhled) a poznání souvislostí jeho současných nevhodných reakcí s minulými zážitky a vývojem jeho osobnosti (genetický náhled).

Typy:

- ❖ náhled značný a hluboký, interpersonální i genetický
- ❖ dobrý náhled interpersonální
- ❖ dílčí náhled (některé podněty přijal jiné nikoliv)
- ❖ bez náhledu (podněty k náhledu neakceptoval, nadále obviňuje nekriticky okolí nebo hledá organický podklad problémů).

Změny postojů a chování: změny, které usnadňují přiměřenou adaptaci uživatele v jeho životní situaci.

Typy:

- ❖ značné pozitivní změny zřetelně postižitelné ve výrocích a chování uživatele v programu, zásadní korekce nevhodného chování
- ❖ dílčí významné změny
- ❖ malé změny
- ❖ beze změn v chybných postojích a nevhodném chování.

Formy a zdroje bezprostřední a katamnestického hodnocení dosažených změn v chování klienta:

- ❖ uživatelé jsou formou zpětné vazby od terapeutů a od skupiny klientů konfrontováni se změnami v chápání a chování (přímo v průběhu setkání, nebo formou reflexe k předchozím sezením)
- ❖ uživatelé využijí alternativních možností řešení (ověřování zkušeností z PP v praxi a jejich úspěchy a neúspěchy)
- ❖ uživatelé písemnou formou hodnotí průběh programu, vyjadřováním k sobě samému, ke skupině, k terapeutům a k zázemí
- ❖ skupina, klient uživatel a terapeut sledují, zda dochází k posilování sebedůvěry a nárůstu optimismu u klienta při skupinové práci, v individuálním kontaktu
- ❖ společná setkání terapeutů a pracovníků PMS – případové sezení s důrazem na změny dosažené v průběhu docházení do programu
- ❖ rodina – pokud je v kontaktu (se souhlasem uživatele) – formou osobních setkání nebo korespondenčních kontaktů
- ❖ další odborníci, kteří mají klienta v péči (se souhlasem uživatele) - formou osobních setkání nebo korespondenčních kontaktů
- ❖ využití následné péče – iniciuje sám klient, nebo rodina se souhlasem uživatele
- ❖ dotazníky - uživatel při vstupu do programu vyplní dotazník spokojenosti svého života, stejný dotazník vyplní na konci při výstupu z programu
- ❖ dotazník po půl roce od absolvování programu, rozesílány dotazníky uživatelům s otázkami ověřujícími dosažení a udržení změn.

Kritéria úspěšnosti:

- ❖ abstinence – udržení a stabilita abstinence, plánování a zvládání rizikových (spouštěcích) situací, schopnost zvládnout případný relaps a udržet jej jako jednorázový
- ❖ zaměstnání a finanční situace – nalezení stálého zaměstnání, získání a upevnění pracovních návyků, zvyšování kvalifikace a vzdělání, hospodaření s penězi
- ❖ bydlení – nalezení vlastního nerizikového bydlení, aktivní řešení bytové situace
- ❖ právní a sociální otázky – aktivní řešení problémů spojených s drogovou kariérou – např. splácení dluhů, schopnost jednat s úřady apod.
- ❖ vztahy – schopnost navazovat a rozvíjet uspokojivé vztahy (přátelské, partnerské, rodinné)
- ❖ volný čas – aktivní hledání možností využití volného času
- ❖ osobní rozvoj – rozvíjení osobních dispozic, např. schopnosti komunikovat, zvládat konfliktní a stresové situace, rozvoj tvořivosti
- ❖ zdravotní stav – pozitivní vztah k psychickému i fyzickému zdraví.

Obecně bychom mohli tato kritéria shrnout jako míru stabilizace a rozvíjení nedrogového životního stylu – samostatnosti, odpovědnosti, aktivity ve zvládání života.

Tyto oblasti přibližně odpovídají tématům individuálních plánů programu, které si uživatel stanovuje a ve spolupráci s klíčovým pracovníkem je vyhodnocuje.

3.4.2. Probační program Most pro dospělé

Posláním Probačního programu MOST pro dospělé je podpora resocializace a snižování recidiv trestné činnosti u dospělých pachatelů trestné činnosti na okrese Třebíč, formou individuální práce a to zejména postupným přijímáním odpovědnosti za své chování a důsledky páchané trestné činnosti.

Cílem Probačního programu je MOST pro dospělé je korekce naučených vzorců chování, které dovedly klienta k páchání trestné činnosti, kompenzace případných osobnostních deficitů a postupné přijetí odpovědnosti za spáchané trestné činy.

Dalším cílem je pochopení dopadu trestné činnosti na oběť a snaha o narovnání vztahu mezi pachatelem a poškozeným.

Probační program MOST pro dospělé je určen pro dospělé pachatele trestné činnosti včetně recidivistů a zejména pro pachatele, kteří přímo či nepřímo poškodili fyzickou osobu. Do programu jsou zařazováni prostřednictvím střediska PMS Třebíč nebo na základě rozhodnutí soudu.

Jedná se o povinnost uloženou dle §48 odst. 4 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku. Probační program MOST pro dospělé může být nástrojem podle výše uvedeného zákona pro bod b) „*podrobit se vhodnému programu sociálního výcviku a převýchovy*“ a dále pro bod e) „*podrobit se vhodným programům psychologického poradenství*“.

Do programu jsou zařazováni i klienti bez uložení povinnosti soudem, na základě dohody se Střediskem PMS. Program je postaven na individuálním přístupu ke klientovi a předpokládá jistou dávku motivace ze strany klienta. Klient nemůže být ke vstupu do programu nucen. U dospělých osob nelze většinou očekávat, na rozdíl od mladistvých, výraznější změnu osobnostní struktury. Proto se program zaměřuje spíše na korekci naučených vzorců chování, které dovedly klienta k páchání trestné činnosti, kompenzaci případných osobnostních deficitů a postupné přijetí odpovědnosti za spáchané trestné činy. Klient by měl získat náhled na svoje chování a naučit se funkčním způsobem zvládat vlastní osobnostní specifika tak, aby dokázal dlouhodobě žít v souladu se zákonnými normami.

Probační program MOST pro dospělé je určen pro dospělé pachatele trestné činnosti včetně recidivistů a zejména pro pachatele, kteří přímo či nepřímo poškodili fyzickou osobu. Do programu jsou zařazováni prostřednictvím střediska PMS Třebíč nebo na základě rozhodnutí soudu. Standardní délka programu je stanovena na 6 měsíců, při absolvování minimálně 20 konzultací. (<http://trebic.charita.cz>)

3.4.3. Šance po propuštění

Cílem projektu je podpořit úspěšnou integraci do společnosti u min. **50** osob propuštěných z VTOS prostřednictvím:

- ❖ identifikace rizikových faktorů v životě pachatele po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody
- ❖ intenzivní pomoci při řešení komplexu těchto rizikových faktorů v oblastech sociálních vztahů a základní sociální stabilizace, zaměstnání, financí a řešení zadluženosti a bydlení
- ❖ psychosociální podpory propuštěného při zvládání rizikových životních situací.

Cílové skupiny:

Cílovou skupinou projektu jsou osoby před a po propuštění z VTOS (recidivisté) z věznic ve Středočeském kraji či osoby, které se po výstupu z VTOS do STC kraje vrací.

Hlavní aktivity:

Výběr a aktivizace CS

V rámci této aktivity je ověřena motivace klientů ke změně postojů a chování a motivace k zapojení do projektu, zájemcům z řad CS je dále poskytnuto základní poradenství z oblasti přípravy na propuštění. Aktivita probíhá formou individuální či skupinové vstupní schůzky.

Sociální stabilizace

Jedná se o **poradenství** pro posílení kompetencí k **řešení sociální instability** po propuštění s tématy dle výchozí situace a kompetencí klienta. Poradenství je zaměřeno na pomoc při prvních krocích po propuštění (např. jednání s úřady) či při řešení sociální situace (např. bydlení).

Podpora v zaměstnanosti

Jedná se o poradenství s prvky **kariérového poradenství** a **motivačních rozhovorů**. Aktivita má stěžejní význam pro zorientování klienta v jeho postavení na trhu práce a nasměrování k vhodnému pracovnímu uplatnění dle jeho individuálních předpokladů, potřeb a situace.

Aktivita zahrnuje tato témata:

- ❖ osobnostní a profesní profil
- ❖ motivace a pracovní poradenství
- ❖ zprostředkování zaměstnání
- ❖ podpora v pracovní adaptaci.

Řešení zadluženosti

Jedná se o **poradenství k finanční a dluhové situaci** s ohledem na stádium zadluženosti a fázi přípravy k vstupu na trh práce. Aktivita je zaměřena na poskytnutí komplexního poradenství v oblasti řešení problematických situací souvisejících se zadlužením, které mohou vést k prohlubujícímu se sociálnímu vyloučení, recidivě a preferování nelegální práce, a jsou demotivující vzhledem k pracovnímu uplatnění. Aktivitu se zúčastní 45 osob, přičemž cca 30 z nich projde také aktivitou 3.

Aktivita zahrnuje tato témata:

- ❖ finanční gramotnost, rozpočet a hospodaření
- ❖ zmapování dluhové situace
- ❖ komunikace s věřiteli, vyjednávání
- ❖ analýza rizik nesplácení spotřebitelských úvěrů
- ❖ plán splácení a rozpočet
- ❖ orientace v procesu zadluženosti
- ❖ orientace v dokumentech k dluhům
- ❖ opravné právní prostředky a hájení oprávněných zájmů v exekučním řízení
- ❖ návrh na oddlužení podle Insolvenčního zákona.

Výstupy projektu:

Celkem 70 osob dlouhodobě zapojených do projektu, z nichž 50 získá podporu v rámci sociální stabilizace. 45 osob si zvýší uplatnitelnost na trhu práce a 8 z nich najde pracovní uplatnění. Zadluženost bude řešena u 45 osob z cílové skupiny (<http://www.rubikoncentrum.cz>).

4. Recidiva, následek nekvalitního trávení volného času

Tato kapitola se v první části orientuje na obecnou problematiku recidivy. Již ve výkonu trestu odnětí svobody se s odsouzenými pracuje na nalezení volnočasových aktivit a nácviku dalších dovedností za účelem prevence rizikového chování, které může vést k recidivě. Ve druhé a třetí části této kapitoly se k tématu recidivy vyjadřují pracovníci nízkoprahového zařízení pro děti a mládež a kontaktního centra, obojí z Olomouce, jejichž uživatelé často bývají v konfliktu se zákonem. Popisují, jak s klienty pracují a jak je důležitá prevence kriminality.

4.1. Obecné vymezení pojmu recidiva

Recidiva je dle Netíka (1994) opětovné spáchání trestného činu pachatelem, který byl již dříve pravomocně odsouzen za jiný či stejný trestný čin. Není ojedinělé, že k tomuto jevu, opakování trestné činnosti, dochází v průměru do dvou let po propuštění a toto období je adaptací pachatele, který si zvyká na nové prostředí a jiné návyky, než se kterými se setkával po dobu výkonu trestu odnětí svobody.

Již ve výkonu trestu odnětí svobody pracuje vězeňská služba s pachateli za účelem předcházení recidivy a Vágnerová (2008) ve své knize popisuje programy zacházení a také volnočasové aktivity, pomáhající v přípravě na život po výkonu. Mezi jejich hlavní strategie patří učení se sociálně přijatelnému chování, zvládání sebeovládání a tvorba vhodných strategií v resocializaci. Také ve své knize zmiňuje vyjádření dvou vězňů k recidivě, kdy první zmiňuje jako velký problém po výstupu situaci, kdy je pachateli kolem padesáti let, přišel během výkonu o byt, nemůže nalézt pracovní uplatnění, přišel o kontakty s příbuznými a známými a peníze, co po výstupu dostane, na živobytí a začlenění se do společnosti, nestačí. Jako příklad uvádí problém při návratu do prostředí, ze kterého nastoupil do výkonu, a pokud je toto prostředí rizikové, dojde velmi často k recidivě.

Júzl (2012) ve vztahu k recidivě popisuje důležitost volnočasových aktivit již ve výkonu trestu odnětí svobody. Součástí těchto aktivit velmi často bývá estetická a tělesná výchova, jejichž cílem je jako probudit v pachateli cit pro umění, zjednodušeně zlepšit chápání a vnímání a přinášet fyzické a psychické uspokojení především díky tomu, že si je vybral sám. Prakticky jsou volnočasové aktivity provozovány nějakého kroužku, (například výtvarného, pěveckého nebo řezbářského kroužku). Sportovní aktivity ve vězení byly zavedeny především z důvodu tlumení agresivity, rozvoje odvahy či rozhodnosti a také práci na sebeovládání ve vztahu

k umění prohrávat. Nejčastějšími aktivitami ve výkonu trestu odnětí svobody bývají ping pong, fotbal, posilování a basketbal.

4.2. Nízkoprahového zařízení pro děti a mládež v Olomouci

Dětem a mládeži ohroženým sociálním vyloučením poskytují ambulantní služby nízkoprahová zařízení, která jako hlavní prostředek k navázání kontaktu s touto cílovou skupinou používají možnost využít volnočasových aktivit. Sociálním ohrožením se myslí patologické jevy a vyhraněný životní styl, který neakceptuje většinová společnost a toto chování se vymyká normám dané společnosti. Hlavním cílem této služby je zlepšit dětem a mládeži kvalitu života především snížením nebo předcházením vzniku rizik souvisejícím se zdravotním nebo sociálním stavem a při již vzniklém problému vytvořit prostředí, kde se mohou plánovat postupy k vyřešení této nepříznivé sociální situace. Nízkoprahová zařízení využívají výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti a to pro rozvoj osobností těchto jedinců, či ke zprostředkování kontaktů se společenským prostředím. Také napomáhá dětem a mládeži umět si prosadit svá práva a zájmy (<http://kpss.olomouc.eu>).

Poskytované služby:

- ❖ nabídka volnočasových aktivit
- ❖ aktivity primární prevence
- ❖ vzdělávací aktivity
- ❖ kontaktní práce
- ❖ situační intervence
- ❖ informační servis
- ❖ sociální poradenství
- ❖ pomoc v krizi
- ❖ kontakt s institucemi ve prospěch uživatele
- ❖ doprovodná práce
- ❖ skupinová práce
- ❖ práce s blízkými.

4.2.1. Preventivní opatření zaměstnanců NZDM v Olomouci proti kriminalitě uživatelů této služby

Pracovníci nízkoprahového zařízení pro děti a mládež v Olomouci autorce této diplomové práce poskytli rozhovor na témata kriminality a recidivy u uživatelů této sociální služby. Také popsaly nejvíce vyhledávanou aktivitu mezi jejich uživateli.

Tuto sociální službu navštěvuje v průměru přibližně 200 uživatelů ročně, z nichž 100 dochází pravidelně, což je až třikrát týdně. Věkové rozmezí u těchto uživatelů je 11 až 26 let a většina z nich využívá tuto službu celé své dospívání. Dle vyjádření vedoucího nízkoprahového zařízení pro děti a mládež, bylo pouze 8 uživatelů této služby za 11 let jejího fungování, ve výkonu trestu odnětí svobody.

Pracovníci služby svým klientům mohou nabídnout projekt prevence kriminality, kde se zaměřují na informace o trestných činech, přestupcích a výkonu trestu odnětí svobody. Jak sami pracovníci potvrzují, většina jejich klientů vyrůstá v prostředí, v němž členové rodiny mají zkušenosti s výkonem odnětí svobody a není to pro ně tedy neznámé téma. V této službě, vzhledem ke specifčnosti uživatelů, dodržují pracovníci vedle etického kodexu sociálních pracovníků i striktní držení hranic a vnitřní pravidla pro pobyt v prostorách zařízení. Při porušení těchto pravidel (fyzické či slovní napadení pracovníka nebo jiného uživatele, poškozování majetku zařízení či přímo odcizení majetku zařízení), následuje trest v podobě vyloučení z prostor a zákaz využívání služby, a to na dobu určenou pracovníkem.

Dle slov pracovníků, u méně závažných porušení pravidel (slovní napadení, vulgarity) dochází nejprve k upozornění a zopakování pravidel. S pravidly této služby jsou totiž všichni uživatelé seznámeni při začátku spolupráce. Při závažnějším porušování pravidel (fyzické napadání, ničení či krádež cizího majetku), dochází samozřejmě k vykázaní a také (zde se aplikují metody prevence kriminality) je uživatel konfrontován se svým chováním, kdy je mu popsáno, co by se dělo, pokud by něco podobného či vážnějšího provozoval ve společnosti.

Prezentace, které k tématům trestných činů projektu prevence kriminality měli pracovníci připraveny jako poučný materiál, neměly u uživatelů kladné ohlasy a touto formou sami pracovníci uznávají, nepředali dospívajícím mnoho informací.

Nejvíce preventivně funguje osobní příběh, čehož mohli pracovníci díky kriminální minulosti bývalého uživatele využít. Sám totiž přišel s návrhem, že by se mohla udělat beseda, na které by říkal své zážitky z pobytu ve vězení ostatním uživatelům. Tato akce dopadla dle slov pracovníku nadmíru dobře. Bývalý odsouzený zmiňoval, že by se do výkonu trestu odnětí

nechtěl už nikdy vrátit a ať se i ostatní chovají tak, ať to nikdy nemusí řešit, protože to za to nestojí a není o co stát.

Nejoblíbenější volnočasovou aktivitou v nízkoprahovém zařízení pro děti a mládež v Olomouci je skládání hudby a nahrávání písní vlastní tvorby. Povětšinou se uživatelé služby zaměřují na styl hudby – rap. Pracovníci využili zájmu o tuto aktivitu a vybavují prostory zařízení pomůckami pro možnosti nahrávání hudby. Pomůckami jsou mikrofony, programy do uživatelského počítače a také pomůcky pro mixování hudby. Pracovníci v roce 2017 uspořádali soutěž v rapu, u které jako porotci zasedli bývalí uživatelé služby, kteří jsou pro současné uživatele známí, skládají také hudbu a mohou být dobrým motivačním prvkem pro tuto volnočasovou aktivitu.

Pracovníci se shodli, že často slýchávají o potřebě uživatelů v centru trávit i více hodin denně, než je otevírací doba. Jako příklad můžeme citovat slova jednoho uživatele: „*Kdybych mohl chodit na celý den sem, nenudil bych se a nevymýšlel po venku blbosti*“.

EMPIRICKÝ RÁMEC

5. Cíl práce a předpoklady práce

Hlavním cílem průzkumu je zjistit u osob ve výkonu trestu odnětí svobody ve Vazební věznici Olomouc, jakým způsobem by chtěli po propuštění trávit volný čas a zda by uvítali volnočasovou aktivitu sociální služby Podané ruce o.p.s.

Současně práce zjišťuje, zda podle odsouzených volný čas souvisí s mírou recidivy u lidí opouštějících vězení.

Parciální cíle práce:

- Zjistit povědomí respondentů o tom, zda by měli zájem o volnočasové aktivity dostupné v sociální službě Podané ruce o.p.s.
- Zjistit vlastní preference a zkušenosti respondentů v oblasti volnočasových aktivit.
- Zjistit, zda osoby ve výkonu trestu odnětí svobody vnímají volný čas jako prevenci recidivy.

Výzkumné předpoklady práce:

1. Osoby po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody preferují sportovní aktivity hojněji, než jiné aktivity
2. Většina respondentů, tedy osoby po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, vyjádřila zájem o volnočasovou aktivitu nabízenou sociální službou Podané ruce o.p.s.
3. Nejčastěji uváděným omezením při provádění volnočasové aktivity, jsou finance.
4. Většina respondentů uvedla souvislost mezi kvalitním trávením volného času a minimalizací opětovného páčání trestné činnosti.

6. Metodický rámec

Šestá kapitola této diplomové práce se zaměřuje na popis metodických kroků empirického rámce práce, mezi které patří popis zkoumaného souboru a možnosti výběru respondentů. Druhá část této kapitoly se orientuje na metodu sběru dat pro průzkum této práce a popisuje také dotazník vlastní konstrukce, který byl použit vzhledem ke specifčnosti dané skupiny respondentů. Také v této kapitole autorka zmiňuje, jakým způsobem dotazníky pro průzkum distribuovala a jaká byla jejich následná návratnost.

6.1 Zkoumaný soubor

Autorka při volbě zkoumaného souboru vycházela ze zásad záměrného výběru, podle kterého dle Chrásky (2007) vyhledáváme respondenty cíleně a podle určitých znaků. Pro záměr výzkumu byli respondenti vybráni mezi jedinci ve vazbě či odsouzenými k výkonu trestu odnětí svobody ve vazební věznici Olomouc, kteří spolupracují se sociální službou Společností Podané ruce o.p.s., konkrétně s programem Práce s klienty v konfliktu se zákonem a s pracovníky řeší sociální témata, do kterých patří také téma volného času.

Názory, zkušenosti a poznatky těchto odsouzených osob jsou pro účely této práce podstatné, jelikož má program Práce s klienty v konfliktu se zákonem – Probační a resocializační program, službu zaměřenou na osoby ve fázi předrozsudkové, osoby nacházející se ve výkonu trestu odnětí svobody a také osoby v následné, postpenitenciární péči. Zjištění zájmu, které volnočasové aktivity by klienti formou tohoto programu využili, může sloužit k realizaci volnočasové aktivity pracovníky tohoto programu.

6.2. Metoda sběru dat

Zvolenou metodou pro sběr dat pro realizaci výzkumu byl dotazník. Autorka této diplomové práce zvolila dotazník vlastní konstrukce s otázkami tvořenými s ohledem na specifika zkoumaného souboru. Gavora (1996) popisuje dotazník jako jednu z nejfrekventovanějších metod získávání dat, kde jsou kladeny písemné otázky respondentům a získávají se písemné odpovědi. Otázky jsou předem připravené a záměrně seřazeny s důrazem na formulaci. Hlavní výhodou autor označuje časovou úsporu výzkumu a snadnější kvantifikaci získaných dat.

Chráška (2007) oproti tomu popisuje nevýhodu, že dotazníková metoda nezjišťuje to, jací jsou respondenti, ale to, jak se oni sami vnímají.

6.2.1. Dotazník vlastní konstrukce

Dotazník, jenž autorka použila pro získávání dat, je přílohou diplomové práce (příloha 1) a tento dotazník byl předložen respondentům, kterými byli jedinci na vazbě nebo odsouzení k výkonu trestu odnětí svobody ve Vazební věznici Olomouc a mají v programu zacházení aktivity programu Práce s klienty v konfliktu se zákonem.

Forma a obsah dotazníku byly autorkou diplomové práce, konzultovány s vedoucí již zmiňovaného programu, která z vlastní zkušenosti doporučila zvolit co nejmenší možný počet otázek a vyvarovat se složitým či otevřeným otázkám, jelikož je skupina respondentů specifická a návratnost dotazníků by byla velmi nízká.

Respondenti ze začátku dotazníku odpovídali na sociodemografické údaje, jakými autorka zvolila výběr pohlaví, s možnostmi odpovědí žena či muž, a dále získávala formou otevřených otázek údaje o věku respondentů a počet měsíců ve výkonu trestu odnětí svobody či na vazbě. Tyto informace sloužily především pro zmapování věkového rozpětí respondentů a také časového, ve vztahu k výkonu trestu. Autorka dále vymezila 7 otázek povětšinou s uzavřenými otázkami, nebo možností doplnění vlastními odpověďmi.

Pro účely výzkumu byly stěžejní otázky 3, 6 a 7 týkající se přímo výběru vyhledávaných aktivit klientem a otázka, zda by přivítali volnočasovou aktivitu provozovanou sociálními službami.

6. 3. Distribuce a návratnost dotazníků

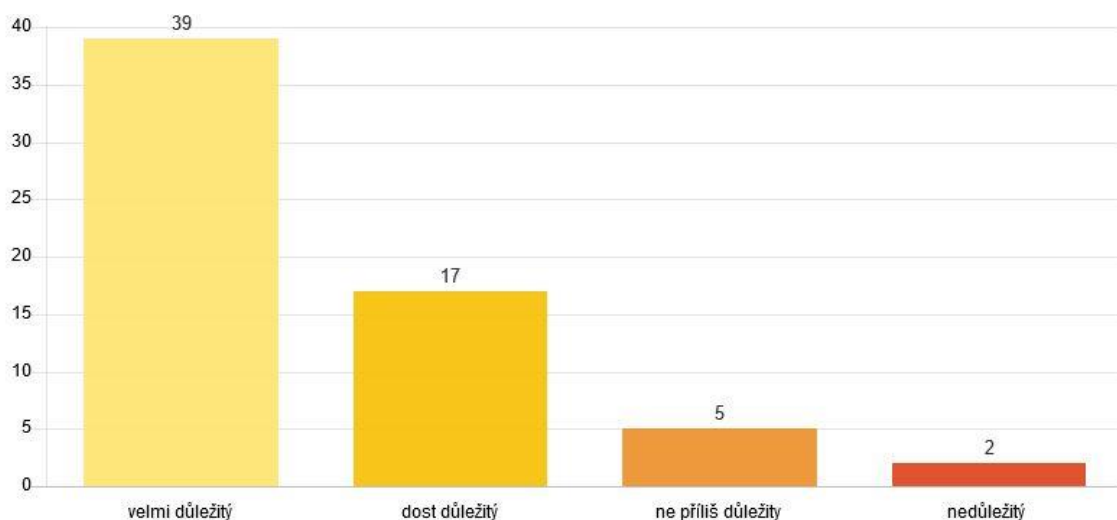
Dotazníky byly distribuovány do Vazební věznice Olomouc prostřednictvím sociálních pracovníků Společnosti Podané ruce o.p.s. a návratnost byla do jednoho týdne. Z celkových sedmdesáti dotazníků dosáhla návratnost počtu 63 dotazníků.

7. Výsledky a interpretace získaných dat

V této části diplomové práce autorka analyzuje a vyhodnocuje data získaná metodou dotazníkového šetření.

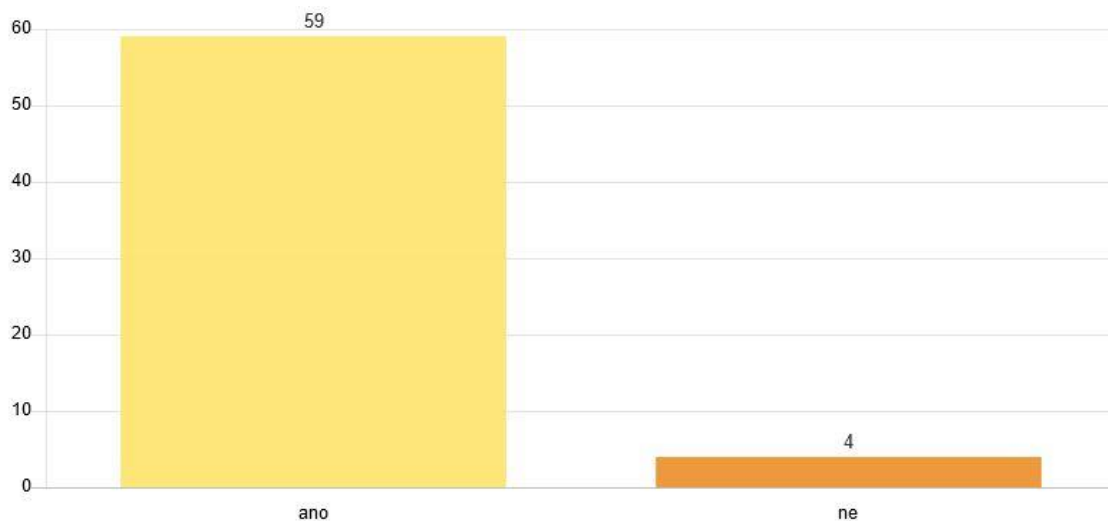
Celkový počet navrácených dotazníků byl 63 z distribuovaného počtu 70 dotazníků. Vyplnění dotazníku se zúčastnili muži, kteří se věkově pohybovali od dvaceti do padesáti let. Průměrný věk těchto respondentů byl 36,9 let.

Otázka č. 1: *Jak moc je pro vás důležité aktivní trávení volného času?*

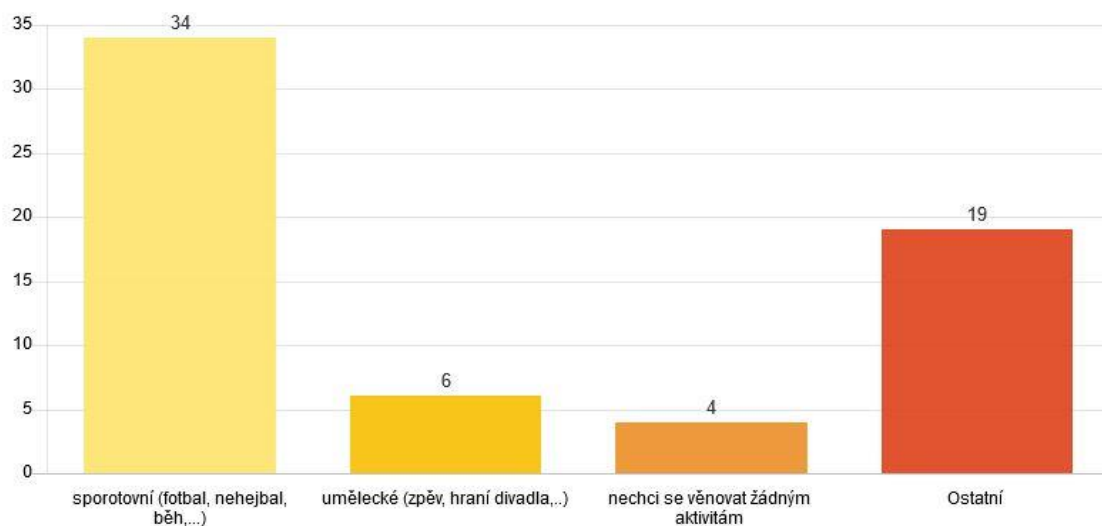
Na první otázku z 63 respondentů odpovědělo 39, což je **61,9%**, že považují trávení volného času za **velmi důležité**. 27% ze všech respondentů, tedy 17 osob ve výkonu trestu odnětí svobody, vyhodnotilo trávení volného času za dost důležité. Ze zbývajících sedmi respondentů pět vnímá volný čas jako ne příliš důležitý a zastávají 7,9% z celkového počtu tázaných, a dva klienti (3,2%) odpověděli, že je pro ně volný čas nedůležitý.

Otázka č. 2: *Přemýšleli jste, jakým způsobem budete trávit volný čas po propuštění?*

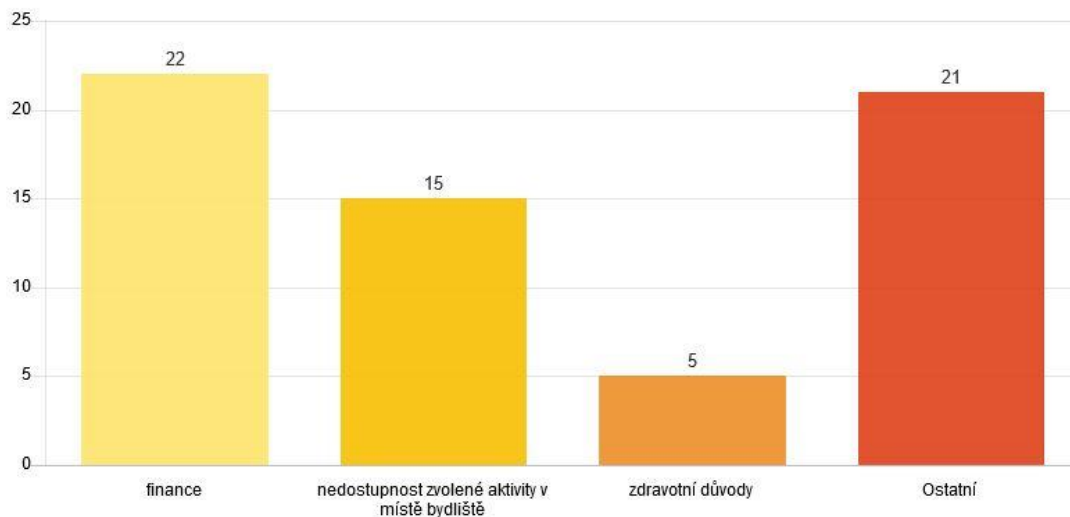
Respondentům byla také položena přímá otázka, zda již ve výkonu trestu odnětí svobody přemýšleli, jakým způsobem budou volný čas trávit, přičemž 59 respondentů, tedy **93,7%** ze všech dotázaných odpovědělo, že nad svým volným časem po výstupu z výkonu **přemýšlelo**. 4 respondenti (6,3% z výzkumného vzorku) uvedli, že nad volným časem nepřemýšleli. Zde je důležité poukázat na otevřenou otázku dotazníkového šetření týkající se počtu měsíců ve výkonu trestu odnětí svobody. Respondenti odpovídající, že nad volným časem doposud nepřemýšleli, jsou osoby, které mají dlouhodobé tresty, a proto mizivou motivaci přemýšlet nad svými volnočasovými aktivitami, které by po výkonu chtěli provozovat.

Otázka č. 3: Jakým aktivitám byste se rádi ve volném čase věnovali?

Následující otázkou chtěla autorka této diplomové práce zjistit, jakým aktivitám by se rádi respondenti věnovali a ze všech dotázaných **54%**, tedy 34, vybralo **sportovní aktivity**. Druhou nejčastější odpovědí byla možnost *ostatní*, kterou si vybralo 30% respondentů, celkem 19 lidí a při této otevřené otázce uvedli nejčastěji *čas trávený s rodinou* a dalšími odpověďmi byly například *myšlivost a rybaření*. Dalších 6 tázaných, tedy 9,5% si vybralo jako volnočasovou aktivitu, které by se chtěli věnovat, *umělecké činnosti*, jakou je například zpěv, hraní divadla či kreslení. Pouze 6,3% dotázaných odpovědělo, že se nechtějí věnovat žádným aktivitám. Z 63 respondentů to byli pouze 4 jedinci.

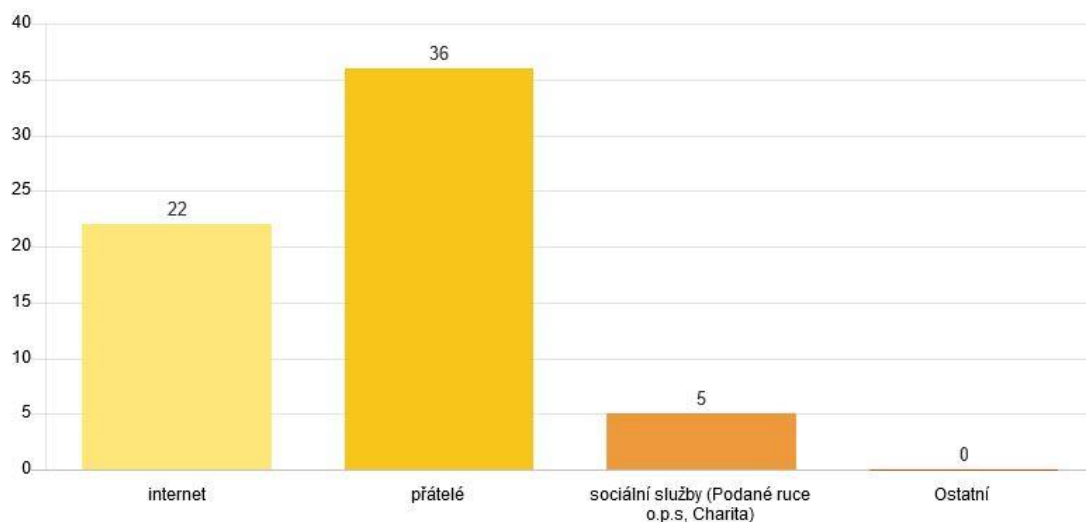
Otázka č. 4: *Jaká je Vaše hlavní omezující okolnost při provozování volnočasových aktivit?*

Nejčastěji omezující okolností při provozování volnočasové aktivity jsou **finance**.

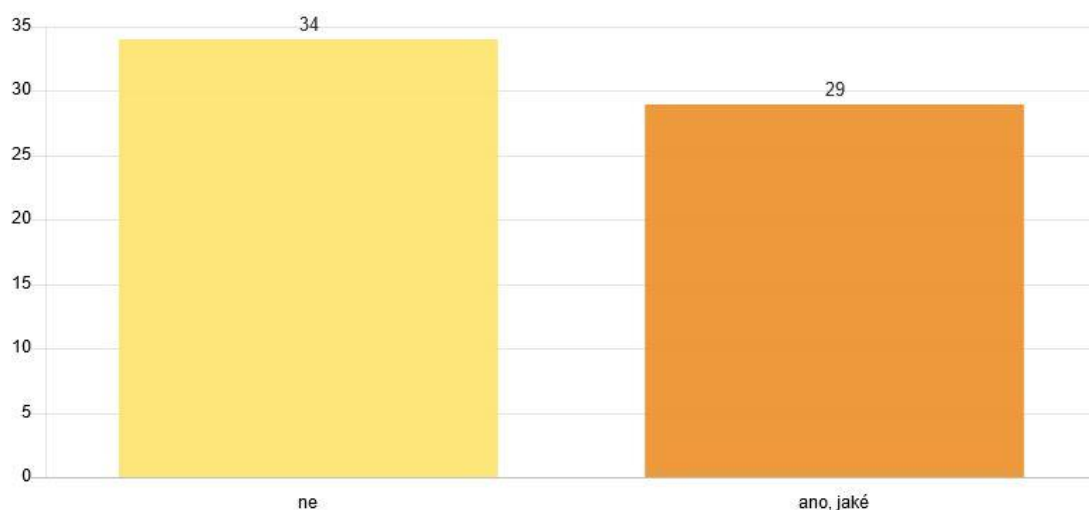
Takto odpovědělo celkem **34,9%** , tedy 22 osob ve výkonu trestu odnětí svobody. Jako druhé nejčastější omezení respondenti uváděli odpověď *ostatní*, celkem 21 osob, tedy 33,3% z celkového počtu dotázaných a jako důvody uváděli povětšinou *práci a nedostatek času*. Jako hlavní omezující okolnost uvedlo 15 respondentů nedostupnost zvolené aktivity v místě bydliště, což je 23,8% z dotazovaných. Pouze 5 respondentů, tedy 7,9% z celkového vzorku, vyhodnotilo *zdravotní důvody* jako jejich hlavní omezení ve vykonávání volnočasové aktivity.

Otázka č. 5: *Jakým způsobem se dovídáte o nabídce volnočasových aktivit, o které se zajímáte a chtěl byste se jim věnovat?*

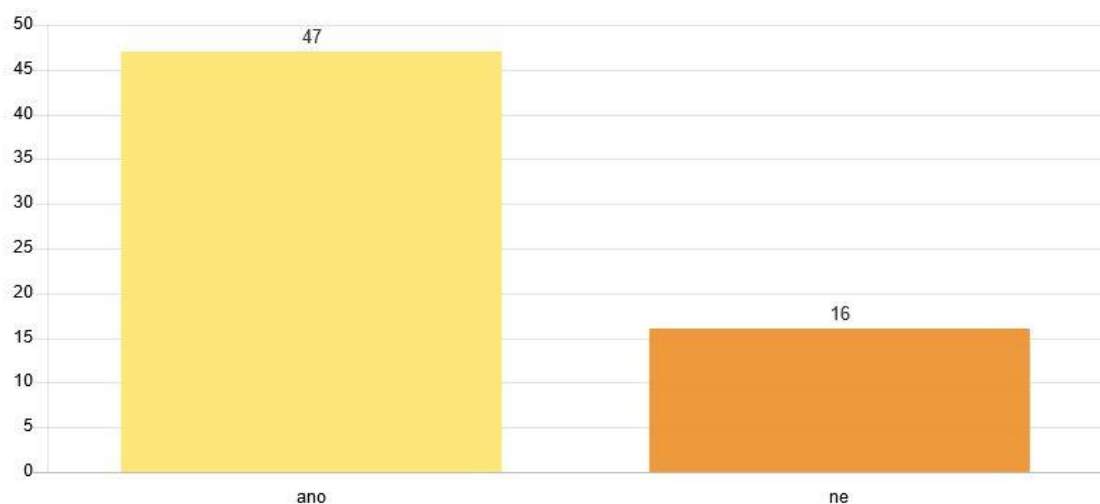
Z výběru odpovědí u páté otázky, si 36 respondentů zvolilo jako možnost **přátelé** jakožto způsob dovídání se o nabídce volnočasové aktivity. Celkově je to **57,1%** dotazovaných. Dalších 22 respondentů, tedy 34,9%, uvedlo jako zdroj informací *internet*. Zbývajících 5 respondentů (7,9%) vyhodnotilo *sociální služby* jako formu získávání informací o možnostech trávení volného času.

Otázka č. 6: *Přivítal byste nabídku volnočasových aktivit, kterou by provozovala sociální služba (př. Podané ruce, Charita Olomouc) ve Vašem městě?*

U této otázky převažuje rozhodnutí osob po výkonu trestu odnětí svobody pouze o 5 odpovědí, tito by **neuvítali** volnočasovou aktivitu provozovanou sociální službou. Celkově takto odpovědělo 34 respondentů, tedy **54%** ze všech dotázaných. Zbývajících 29 respondentů, tedy 46% z výzkumného vzorku, vyhodnotilo nabídku sociální služby jako vítanou. Jako aktivity uváděli v otevřené možnosti odpovědi převážně *rodinné výlety s dětmi* nebo *sportovní aktivity*. Dalšími odpověďmi bylo například *rybaření*, *myslivost*, také *plavání a jízda na koni*, či *motorce*. Kromě základních sportovních aktivit (fotbal, nohejbal a posilování), které mohou osoby ve výkonu využít, nemůže penitenciární péče aktivity, které respondenti uváděli, ve věznicích zprostředkovat.

Otázka č. 7: *Myslíte si, že kvalitní trávení volného času může vést k minimalizaci opětovného páchání trestné činnosti?*

K poslední otázce se vyjádřilo 63 respondentů, ze kterých 47, což je **74,6%**, uvedlo, že **může** aktivní trávení volného času vést k minimalizaci opětovného páchání trestného činu. Zbývajících 16 tázaných se vyjádřilo, že kvalitní trávení volného času nesouvisí s recidivou. Z celkového výzkumného vzorku takto tedy odpovědělo 25,4% tázaných.

DISKUZE A DOPORUČENÍ PRO PRAXI

Cílem diplomové práce je zjištění, o jaké volnočasové aktivity by měly osoby ve výkonu trestu odnětí svobody zájem a prostřednictvím programu Práce s klienty v konfliktu se zákonem – Probační a resocializační program by se jim mohly věnovat. Za parciální cíl si mimo jiné práce klade zjistit, zda osoby ve výkonu trestu odnětí svobody vnímají spojitost mezi kvalitně tráveným volným časem a minimalizací recidivy. V této části práce autorka porovnává výsledky průzkumu s konstatováním a praxí sociálních pracovníků, jejichž klientelou jsou osoby v konfliktu se zákonem.

Autorka této diplomové práce v diskuzi shrne parciální cíle a výzkumné předpoklady dohromady, jelikož spolu souvisí.

Na základě dotazníkového šetření byly zjištěny tyto parciální cíle a výzkumné předpoklady:

1. Pro převážnou část respondentů je trávení volného času velmi důležité.

Odborná veřejnost ze zkušeností z individuálních konzultací s osobami ve výkonu trestu odnětí svobody míní, že některé tyto osoby se doposud s organizovaným využitím volného času, které funguje ve vězení, nesetkaly. Osoby, které před odsouzením užívaly návykové látky, měly spojený volný čas s užíváním drogy a tím ovlivněno vnímání reality. Aktivně se účastnit volnočasových aktivit vnímaly jako finančně náročnou záležitost. Všechny úspory a výdělky tyto osoby totiž využívaly ke shánění drog. Velmi oblíbenou volnočasovou aktivitou ve Vazební věznici Olomouc je podle zjištění pracovníků četba literatury. Zajímavostí je, že i nemálo osob ve výkonu trestu odnětí svobody má v plánu napsat po propuštění vlastní knihu, nebo sepsat svou autobiografii. Nejčastěji je tento nápad zřetelný u dlouhodobě trestaných osob. Bývalý vězeň Jiří Otakar se proslavil sepsáním dvou knihy (Jak přežít kriminál a Jak vydržet vazbu) po svém propuštění u výkonu trestu odnětí svobody. Další oblíbené aktivity, kterým se věnují osoby ve výkonu trestu odnětí svobody je akvaristika, nebo praktické dovednosti jako například naučit se péct. Zajímavostí je, že majoritní část odsouzených osob navštěvuje pravidelně bohoslužby a zpovědi, ačkoli většina z nich začala bohoslužby navštěvovat až ve výkonu trestu odnětí svobody.

Doporučení pro praxi a návrh volnočasové aktivity:

Pro pracovníky Probačního a resocializačního programu je zjištění o důležitosti volného času jejich uživatelů důležité, jelikož mají možnosti realizace dostupných druhů volnočasových aktivit. Také dle výsledků průzkumného šetření, 93,7% respondentů přemýšlí nad svým volným časem, což může být dále ve spolupráci s programem přínosné především pro pracovníka, jelikož může uživatele povzbudit v aktivním trávení volného času, nebo dopomoci k nalezení volnočasové aktivity.

2. Pokud by měly osoby po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody možnost využít volnočasové aktivity pořádané Společností Podané ruce o. p. s, měla by většina zájem o sportovní aktivity a o rodinné výlety s dětmi.

V rámci tohoto vyhodnocení se odborníci shodují, že sportovní aktivity jsou velmi oblíbenou činností pro osoby ve výkonu trestu odnětí svobody, jelikož je to většinou skupinová aktivita, ve které se vyskytuje soutěživost a soudržnost. Odsouzení si tvoří týmy a domlouvají turnaje s jinými týmy. Znamé jsou fotbalové turnaje pořádané věznicí Mírov. Aktivity s rodinou by rádo provozovalo také nemalé procento odsouzených. **Pracovníci Probačního a resocializačního programu** by mohli obě aktivity skloubit, jelikož nemusí být tolik uživatelů služby, aby to stačilo k založení fotbalového týmu a takové množství uživatelů majících děti. **Zde by se daly** uplatnit prvky oboru dramaterapie a oba požadavky formou **volnočasové skupiny skloubit**. Tak by mohli mít využití jak sportovci, tak případně i děti uživatelů. Formou různých metod a technik by zajišťovali pracovníci uživatelům **kvalitní trávení volného času**.

Doporučení pro praxi:

Pracovníci Probačního a resocializačního programu by se mohli zaměřit již na osoby ve výkonu odnětí svobody a formou **besed** ve věznici je informovat o možnostech volnočasových aktivit programu. Vzhledem k výsledkům průzkumu práce však v této chvíli respondenti nejeví zájem o volnočasovou aktivitu a možným faktorem může být neinformovanost o možnostech aktivit. V Olomouci byl pod Charitou zrealizován fotbalový turnaj Samaritancup, který byl přístupný pro jak širší veřejnost, tak uživatele služby Charity a tento program využívali také například uživatelé kontaktního centra Společnosti Podané ruce o.p.s. a velmi si tyto akce chválili.

3. Většina respondentů získává informace o volnočasových aktivitách od přátel.

Z možností výběrů v dotazníkovém šetření, kterými byli *přátelé, internet, sociální služby a jiné*, nejvíce respondentů (57,1%) zvolilo odpověď *přátelé*. Majoritní část odsouzených osob tedy upřednostňuje čas strávený s přáteli a to jak v individuálním kontaktu, tak při týmových aktivitách.

Odborníci se shodují, že u osob ve výkonu trestu odnětí svobody funguje podpora týmového ducha a vzrůstá schopnost kooperace. Volnočasové aktivity ve výkonu trestu odnětí svobody si tyto osoby vybírají především podle skupiny, ve které fungují.

Doporučení pro praxi:

Pracovníci Probačního a resocializačního programu by mohli k propagaci volnočasových aktivit využít návyku pospolitosti a aktivity by mohly vést k podpoře týmového ducha. Ať už by se jednalo o divadelní kroužek s prvky dramaterapie, či sportovní aktivity nebo výlety s rodinami, být součástí určité skupiny lidí patří k základním potřebám člověka a to je pro osoby po výkonu trestu odnětí svobody velmi důležité a to i vzhledem k prevenci recidivy.

4. Kvalitní trávení volného času může vést k minimalizaci opětovného páčání trestné činnosti.

74,6% respondentů se shoduje, že volnočasové aktivity **mohou** přispět k eliminaci recidivy u osob po výkonu trestu odnětí svobody.

Odborná veřejnost souhlasí, jelikož v nízkoprahové zařízení pro děti a mládež za posledních 10 let mělo konflikt se zákonem pouze 8 mladistvých, přičemž sami uživatelé přiznávají, že kdyby mohli volnočasové aktivity nízkoprahového zařízení pravidelně a dlouhodobě navštěvovat, zamezili by nekvalitnímu trávení volného času v rizikovém prostředí. Také pracovníci programu Práce s klienty v konfliktu se zákonem konstatují, že jejich uživatelé mají problém kvalitně trávit čas, pokud volnočasové aktivity nejsou organizované. Mají totiž předsudky, že jejich záliby jsou finančně náročné a dlouhodobě neudržitelné.

Junger (1990) popsal sociologický výzkum z Holandska, který se zaměřuje na kriminalitu chlapců z minoritních skupin žijících v Nizozemsku. Studie je zaměřena na příčiny páčání trestných činů chlapci z menšinových skupin, a to: Marokánci, Turci, Surinámci.

Porovnává je s holandskými chlapci z pohledu socio – ekonomického. Z průzkumu vyplývá, že míra kriminality je podstatně vyšší u chlapců z výše zmíněných minorit, jelikož je pro ně obtížné se začlenit do většinové společnosti. Informace ke studii byly získávány z oblasti rodinných faktorů, fungování a vlivu školy, volnočasových aktivit a vlivů delikventních vrstevníků a odolnosti vůči tendencím k delikventnímu chování. Socio – ekonomické faktory nevysvětlují přímé příčiny kriminality. Oblast, která se podle výzkumu podílí na míře kriminality, se nazývá teorie sociální kontroly.

ZÁVĚR

Podle tradiční definice jsme se dozvěděli, že volný čas je jednou z možností člověka, jak se vrátit k sobě samému a autenticky prožívat svůj život a zamýšlet se nad hodnotami (Spousta, 1994). S touto definicí souzním. Názor jednotlivce na to, jak trávit volný čas, a co to vlastně volný čas je, se liší člověk od člověka. Společně se však shodnou na podstatě, že je důležitým faktorem pro rozvoj osobnosti jedince a měl by mít své místo v životě každé osoby. V naší práci se zaměřujeme na jedince ve výkonu trestu odnětí svobody, a možnosti jejich trávení volného času a zařazení zpět do společnosti. Alfou a omegou je totiž bytostná touha jednotlivce být akceptovanou součástí společnosti.

V práci jsme se pokusili o náhled do penitenciární péče a mapovali jsme aktivity, které lze realizovat ve vězení. Zaujalo mě, kolik pracovníků různých profesí se podílí na zajišťování reedukace odsouzených a kolik programů mohou osoby ve výkonu trestu odnětí svobody navštěvovat. Překvapením pro mě poté byla skutečnost, že řadu z těchto programů musí odsouzení navštěvovat povinně.

Jako klíčová se ukázala tematika postpenitenciární péče, jelikož se na ní ve své stávající profesi zaměřuji a je to pro mě tudíž velmi aktuální téma. Zásadní je potřeba resocializace a to pokud možno co nejdříve po propuštění osob z výkonu trestu odnětí svobody.

Jako riziková se nám jeví možnost recidivy při nekvalitním trávení volného času. Tato skutečnost mě dovedla k zamyšlení se nad svým vlastním volným časem a přehodnocení mých životních hodnot. Přála bych si více času trávit aktivně se svými blízkými smysluplnou činností, která mě bude naplňovat. Umím si představit věnovat se tématu volného času i u osob po výkonu trestu odnětí svobody a ráda bych se pokusila nastínit jim možnosti a důležitost uvědomělého a naplňujícího trávení volného času. Chtěla bych propojit realizaci volnočasových aktivit s dramaterapeutickými technikami. Zároveň jsem si vědoma nutnosti držení hranic a dodržování pravidel (viz Manuál, 2017), které jsou pro tuto specifickou cílovou skupinu zásadní a nezbytné. Toto jednostranně vnímané omezení však nabízí uklidňující pocit bezpečí.

V průzkumu jsme se zaměřili na téma volného času z pohledu osob ve výkonu trestu odnětí svobody. Postoje odsouzených na toto téma jsme zjišťovali pomocí dotazníkového šetření a pro průzkum jsme zvolili kvantitativní metodu zkoumání.

Při porovnávání výsledků jsme potvrdili některé naše předpoklady a to, že osoby po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody preferují sportovní aktivity hojněji než jiné aktivity.

Dále pak, že nejčastěji uváděným omezením při provádění volnočasových aktivit jsou finance. A v neposlední řadě většina respondentů připustila souvislost mezi kvalitním trávením volného času a minimalizací opětovného páchaní trestné činnosti.

Naopak jsme vyvrátili předpoklad, že většina respondentů, tedy osoby po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, by vyjádřila zájem o volnočasovou aktivitu nabízenou sociální službou Podané ruce o.p.s.

Závěrem můžeme konstatovat, že volný čas hraje v životě člověka zásadní roli a slouží k regeneraci fyzických i psychických sil. Je také významným nástrojem k vytváření smysluplnosti života a celkovému pocitu naplnění, což přispívá k eliminaci nežádoucího chování a předcházení recidivy. A to lze rozhodně vnímat jako velmi přínosné.

LITERATURA

ČAČKA, Otto. *Psychologie dítěte*. 2. vyd. Tišnov: Sursum, 1996, ISBN 80-85799-03-0.

ČERNÍKOVÁ, V. a kol. *Sociální ochrana. Terciální prevence, její možnosti a limity*. Příbram: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s.r.o., 2008. ISBN 978-80-7380-138-0.

GAVORA, Peter. *Výzkumné metody v pedagogice: příručka pro studenty, učitele a výzkumné pracovníky*. Přeložil Vladimír JÚVA. Brno: Paido, 1996. ISBN 808593115x.

GOJOVÁ, Alice, ed. *Sborník studijních textů pro sociální kurátory*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2009. ISBN 978-80-7368-627-7.

GÜNZLOVÁ, Iva, GOJOVÁ, Alice, ed. *Sborník studijních textů pro sociální kurátory*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2009. ISBN 978-80-7368-627-7.

HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5.

HOLÁ, Lenka, Naděžda ROZEHNALOVÁ a Martina URBANOVÁ. *Mediace a možnosti využití v praxi*. Praha: Grada, 2013. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4109-3.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada, 2007. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1369-4.

JÚVA, Vladimír. *Základy pedagogiky pro doplňující pedagogické studium*. Brno: Paido - edice pedagogické literatury, 2001, ISBN 80-85931-95-8.

JŮZL, Miloslav. *Penitenciaristika a penologie*. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2012, ISBN 978-80-87182-24-6.

KUBÍČKOVÁ, PaedDr. Pavla a Mgr. Ivo KMĚTÍK. *Penologie*. Karviná, 2011. Studijní opora. Střední odborná škola ochrany osob a majetku s.r.o.

KUJEVSKÁ, Lenka. *Sociální práce s pachateli trestných činů*, Ostravská univerzita v Ostravě, 2014, ISBN 978-80-7464-541-9.

MAŘÁDEK, Vladimír. *Vězeňství*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2005. ISBN 80-7368-002-5.

MATOUŠKOVÁ, Ingrid. *Aplikovaná forenzní psychologie*. Praha: Grada, 2013. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4580-0.

MOTEJL, Otakar. *Vězeňství*. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2010. Stanoviska (Kancelář veřejného ochránce práv). ISBN 978-80-7357-606-6.

NETÍK, Karel a Daria NETÍKOVÁ. *Vybrané kapitoly z forenzní psychologie pro právníky*. Praha: Karolinum, 1991. ISBN 9788070665183.

PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2002, ISBN 80-717-8711-6.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003, ISBN 80-717-8772-8.

SPOUSTA, Vladimír. *Teoretické základy výchovy ve volném čase: (Úvod do studia pedagogiky volného času) : [Určeno pro stud. fak. pedag. MU v Brně]*. Brno: Masarykova univerzita, 1994. ISBN 80-210-1007-x.

ŠERÁK, Michal. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009, ISBN 978-80-7367-551-6.

ŠTĚBRA, Vladislav. *Penologie*. Praha: ARMEX PUBLISHING s.r.o., 2007. ISBN 978-80-86795-48-5.

ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka a Dagmar DOUBRAVOVÁ, ed. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-757-2.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Vyd. 4., rozš. a přeprac. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-414-4.

VÁŽANSKÝ, Mojmír a Vladimír SMÉKAL. *Základy pedagogiky volného času*. Brno: Paido, 1995. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-901737-9-9.

VÁŽANSKÝ, Mojmír. *Volný čas a pedagogika zážitku*. Brno: Masarykova univerzita, 1992. ISBN 80-210-0428-2.

VESELÁ, Jana. *Základy sociologie volného času*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 1999. ISBN 80-7194-187-5.

ZAKOUŘILOVÁ, Eva. *Sociální terapie, aneb, Její teorie i speciální techniky, které pomáhají v sociální práci s rodinou*, Vyd. 1. Praha: Institut pro místní správu, 2008, ISBN 978-80-86976-14-3.

Zahraniční zdroje

JUNGER, M. *Delinquency and ethnicity: an investigation on social factors relating to delinquency among Moroccan, Turkish, Surinamese and Dutch boys*. Deventer [u.a.]: Kluwer Law and Taxation Publ, 1990. ISBN 9065445242.

KRATOCHVÍLOVÁ, Emília. *Pedagogika voľného času: výchova v čase mimo vyučovania v pedagogickej teórii a v praxi*. Bratislava: Vydavateľstvo UK, 2004. ISBN 80-223-1930-9.

Právní předpisy

Sbírka zákonů, *Vyhláška č. 345/1999 Sb.*, Ministerstva spravedlnosti, kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody

Sbírka zákonů, *Zákon č. 257/2000 Sb.*, o Probační a mediační službě

Sbírka zákonů, *Zákon č. 555/1992 Sb.*, o vězeňské službě a justiční stráží České republiky ve znění pozdějších předpisů

Sbírka zákonů, *Zákon č. 169/1999 Sb.*, o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů

Elektronické zdroje

<http://kpss.olomouc.eu/katalog/socialni-sluzby/nizkoprahova-zarizeni-pro-deti-a-mladez/>

<http://www.rubikoncentrum.cz/dalsi-projekty/sance-po-propusteni/>

<http://trebic.charita.cz/nase-sluzby/probacni-programy-most/>

Další použité zdroje

Manuál Probačního a resocializačního programu Společnosti Podané ruce o.p.s (2017)

Nařízení Generálního ředitele Vězeňské služby České republiky č.21/2010

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 Dotazník

Zkoumané téma: **Volný čas**

Dobrý den vážení pánové a dámy, prosím o anonymní vyplnění dotazníku, který slouží jako podklad pro výzkumné šetření v oblasti Volný čas. V každé otázce si vyberte 1 odpověď, pokud není určeno jinak v zadání otázky. Pokud budete chtít napsat komentáře, nápady nebo cokoli, co Vás k tématu napadne, klidně tak učiňte. Vybranou odpověď prosím zakřížkujte.

Za Vaši ochotu a čas k vyplnění dotazníku předem děkuji.

Pohlaví	☐ žena	Věk	
.....			
	☐ Muž	Počet	měsíců
		ve	VTOS/vazbě

1. Jak moc je pro vás důležité aktivní trávení volného času?

- ☐ velmi důležitý
- ☐ dost důležitý
- ☐ ne příliš důležitý
- ☐ nedůležitý

2. Přemýšleli jste, jakým způsobem budete trávit volný čas po propuštění?

- ☐ ano
- ☐ ne

3. Jakým aktivitám byste se rádi ve volném čase věnovali?

- ☐ sportovní (fotbal, nohejbal, běh,...)

- ☐ umělecké (zpěv, hraní divadla,...)
- ☐ jiné

.....

- ☐ nechci se věnovat žádným aktivitám

4. Jaká je vaše hlavní omezující okolnost při provozování volnočasových aktivit?

- ☐ finance
- ☐ nedostupnost zvolené aktivity v místě bydliště
- ☐ zdravotní důvody
- ☐ jiné

.....

5. Jakým způsobem se dovídáte o nabídce volnočasových aktivitách, o které se zajímáte a chtěl/a byste se jim věnovat??

- ☐ internet
- ☐ přátelé
- ☐ sociální služby (Podané ruce, Charita)
- ☐ jiné

.....

6. Přivítal/a byste nabídku volnočasových aktivit, kterou by provozovala sociální služba (př. Podané ruce, Charita Olomouc) ve vašem městě?

- ☐ ano, jaké
- ☐ ne

7. Myslíte si, že kvalitní trávení volného času může vést k minimalizaci opětovného páčání trestné činnosti?

- ☐ ano
- ☐ ne

Příloha č. 2 Probační a resocializační programy pro dospělé pachatele akreditované na období 1.1.2017 – 31.12.2018 (Ministerstvo spravedlnosti)

Organizace	Název probačního programu
Společnost Podané ruce o.p.s.	Probační program KOMPAS
Společnost Podané ruce o.p.s.	Práce s klienty v konfliktu se zákonem - Probační a resocializační program
Nomia, z.ú.	Terapeutický program narativní práce s agresí
Diecézní charita Brno	Probační program MOST pro dospělé
Diakonie ČCE - Středisko křesťanské pomoci v Praze	Stop násilí
Centrum sociálních služeb Praha	Probační a resocializační program CODE
Centrum sociálních služeb Praha	Probační a resocializační program STOP-A
Centrum sociálních služeb Praha	Probační a resocializační program INTEGRAS
THEIA - krizové centrum o.p.s.	Tvá volba
RUBIKON Centrum, z.s.	Rubikon

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Kateřina Nina Červinková
Katedra:	Speciální pedagogika
Vedoucí práce:	Mgr.Petra Jurkovičová, Ph.D.
Rok obhajoby:	2018

Název práce:	Aktivní využití volného času jedinců po návratu do společnosti z výkonu trestu
Název v angličtině:	Active use of leisure time when returning from prison
Anotace práce:	Diplomová práce se zabývá aktivním využitím volného času osob, které se vrátily z výkonu trestu odnětí svobody. S řešením sociální situace tyto lidi čeká další nelehký úkol a to začlenění do společnosti a s tím spojené i trávení volného času a znovunalezení si koníčků, nebo možnost pokračovat ve volnočasových aktivitách, které si oblíbili ve výkonu trestu odnětí svobody. Výzkumné šetření praktické úrovně diplomové práce zkoumá, jak tyto osoby volný čas tráví nebo trávit chtějí a jaké volnočasové aktivity by uvítaly například prostřednictvím nabídky sociálních služeb v Olomouci.
Klíčová slova:	trest odnětí svobody, volný čas, záliby, reintegrace, postpenitenciární péče
Anotace v angličtině:	The thesis deals with the active free time use of persons who have returned from the execution of imprisonment. These people are exposed to the difficult task of solving the social situation, integrating into society and spending spare time connected with it. At the same time, recreating hobbies or continuing leisure activities that they had enjoyed in prison. The research of the practical level of the diploma thesis examines how these people spend or want to spend their leisure time, and what kind of leisure activities would be welcomed through social services in Olomouc, for example.
Klíčová slova v angličtině:	imprisonment, free time, hobbies, reintegration, postpenitentiary care
Přílohy volně přiložené:	1 CD
Přílohy vázané v práci:	Grafy
Rozsah práce:	73s.
Jazyk práce:	Český